

KAITSE KODU!

2. märts 1929

NR. 9

Hind 20 senti

SARU.

Tänases numbris:

- Pärast sünnipäeva.
R. Kalaja: Kafekõne.
— Liitriigi kaitseministri külaskäik Eestisse.
Lucas: Lumekõrbede kaamel Eesti turneel.
— Ameerika eestlased.
A. B.: Õpiseid Rakvere suusavõistlustest.
L. R.: Kõhla-Järve lendkool.
— Tubane kafur.
— Ka naised peavad oskama hinnata sõjahädaohtu.
Mart Mardos: Isa ja poeg.
E. T.: Tallinna kaitseliidu sõjasõidult.
Maila Talvio: Kured (järg).
— Male.

Kõik tarvitavad

ETK kilusid

ETK sprotte

Kalakonservid valmistatakse tarvitajate huvides paremaid materjalidest valju kontrolli all.

Eesti Tarvitajate Keskkühisus

KAITSE KODU!

Tellimishind: aastas 6 krooni,
poolaastas 3 krooni, veerand-
aastas 1 kroon 50 senti, kuus
50 senti.

Üksiknumber 20 senti.

Kuulutuste hinnad. 1/4 lehek.
40 krooni, 1/2 lehek. 20 krooni,
1/4 lehek. 10 krooni ja 1/8 lehek.
5 krooni. Esimese kaane sise-
küllg 50%, tagumise kaane välis-
küllg 100% kallim.

Nr. 9.

Ilmub üks kord nädalas.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äri-
päeval kella 1/29—10 h.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Vastutav toimetaja: kol.-ltm. J. Maide. Tegev toimetaja: L. Sõerd.

Pärast sünnipäeva.

Igäüks meist mäletab vist veel väga hästi, missuguse andumusega ja missuguse salaväri-naga südames ootasime lapsepõlves oma sünnipäeva. Mitte üksi nädalad, vaid isegi kuud enne seda valmistati oma südames ette sellele sündmusele, mida ei jõudnud kuidagi rahulikult ära oodata lapselikult vilgas ja rahutu vaim. Ja veel siis, kui saabus lõppeks too kauaoodatud sünnipäevahommik, kui tuli ema mandlikringliga, isa võikja tükuga ja tädid maiustuste sületäitega, — kas ei tahtnud siis too pisitilluke hüplev linnupojake, mida nimetame südameks, suurest rõõmust minna lõhki? Ja pärast, kui olid läinud tädid oma õnnesoovidega ja lasteperega tädide toodud magusate tortide kallale asudes oma õnnest sätendava näolapikese koore ja kreemiga olid ära määri-
nud, siis — mäherduse uhkustundega viskasid siis samuti koores ja kreemis ujuvatele sõpradele näkku — vaadake nüüd, ma olen juba nii ja nii vana. See „nii ja nii vana“ oli kui ter-
vendav balsam noorele hingele, kelle tungivaim püüd oli oma vanemate vendade järele võimalikult kiiresti mööda eluredelit jõuda edasi mingi salapärase aupaistusena sädeleva täis-
meheea — täisealsuse — poole.

Nüüd, kus oleme seda redelit mööda jõud-
nud üles, on haihtunud ka kogu too noorpõlve
romantika. Kas tuleb meile nüüd veel meele
oodata oma sünnipäeva? Meie paremal juhul
isegi unustame pühitseda seda. Veel halvem —
see päev ei tule tihti meile meelegi, kui just
mõni tädipoeg (tädi asemel!) ei tuleta meile
seda meele odava piltpostkaardiga. Aga sellegi
peale vaatamata ei tunne me pahatihti rõõmu
sellest päevast, — kunagi mitte aga heameelt,
et oleme juba nii ja nii vana. Hoopis vastu-
oksa, tihtipeale tärkab meie alateadvuses otse-
kui hirmutunne: helde aeg, juba nii vana! Ja
mida sa pidutsed, pühitsed ja lõbutsed sel pu-
hul! Ainult tähtpäevad — viiekümnendad vers-
tapostid — teevad sulle teised paratamatult lil-
leliseks.

Umbes samasugune olukord on ka meie
riiklikkude sünnipäevadega. Läinud aastal oli
meil suur juubel — noor riik sai kümneaasta-
seks. Tänavune üksteistkümnend sünnipäev
möödus aga väikeselt ja karatult — mitte kar-
tusest ruttu vanaks saada, vaid lihtsalt versta-
posti numberlaua üleliigse tavalikkuse tõttu.

Seniajani olime kogu aja nagu oma ise-
seisva olemasolu joovastuses, nüüd aga hakkab

jõudma kätte aeg, kus tuleb paratamatu kaine-
nemine ja paneb enese maksma teadmine: see
pidi nii olema ja see on nii. Ei ole
olnud midagi, mis oleks võinud olla teisiti.

Kasvavale põlvele on ükskord kindlasti
võõras kujutleda, et Eesti riiki veel kümnekond
aastaid tagasi ei olnud, et oli ainult Eesti rah-
vas Vene isevalitsuse ranga surve all. See tead-
mine jääb kindlasti kui painajalik uni tulevaste
põlvede mälestusse.

Omariikluse tahe Eesti rahva südameis on
elanud edasi seitsaadik, kui meie maa ja rah-
vas seitsmesaja aasta eest tule ja mõõga abil
pandi orjuseküttesse. Vaba hingega ja iseseis-
vast põlvest tiivustatud eestlane ei teinud mitte
ühe korra katset võõra ikke ahelaid enesest
maha raputada. Kuipalju kulutati selle peale
energiat, tahet ja pingutusi, kuipalju läks rais-
ku selle peale energiat! See oli määratu jõud,

mis voolas kui rakendamatu jõgi kosest alla,
pildudes taeva poole päikese käes sädelevaid
kullateri. Tuhanded inimjõud, tuhandete inim-
ajude pingutused valgusid tühja tuule, — ainult
rahva vankumatu tahe elada vaba rahvana pü-
sis edasi heledana tulena rahva poegade-tütarde
südames.

Nüüd, kus see kauaoodatud vabadus ei ole
meil mitte üksi käes, vaid kus oleme pannud
kindla aluse kestvale elule iseseisva rahvana
teiste rahvaste peres, võime selle jõu, selle tahte
ja energia, mis kulus enne köidikuist vabas-
tamise katsete peale, kasutada mujale, juhtida
mujale — Eesti kultuurilise arengu jõutami-
sele. Teraskilp ja kultuurimõök — need kaks
aidaku meid kaitsta ja kindlustada oma kodu.
Terasmõõga lööke pareerime ka teraskilbiga,
kuid rahva vaba arenemise tahe raiugu endale
teed kultuurimõõgaga — kultuurse tuleviku,
vaenlastest hädaohutu kultuurilise kindluse
poole.

Kahekõne.

R. Kalaja.

*Emal, mis see on, et nii helisevad kellad
ja väljas miks lippudemeril?
Päikeses sajab kui kullateri,
aga jõulud ju mööda ja hõbehellad
pajukanad alles tukuvad pakases heinamaal —
pole kevadpühad.*

*— See on sünnipäev, mu poisu,
sünnipäev on täna su väikesel kodumaal.*

*— Emal, mis sa tegid, kui sa olid väike
ja su kodukesel oli sünnipäev?*

*Kas sina ka läksid siis paraadile
ja su kolmevärvilise lipukesel mängles päike?*

*— Ei olnud siis veel kodu sünnipäeva,
olid kurvad, olid rasked ajad...*

*Võõraste võimuvallas kodurajad,
ja vabadus sündis vast läbi isade vaeva...*

*— Kuidas see oli, et vabadus sündis,
pääsis kuis kodu siis hädadest suurist?*

*— Vaata, poeg, nii oli: raudasest puurist
lendas linnuke sinna, kuhu süda sündis —
sinna, kus kodunurme helisevad tuuled.*

*Laulab koidulaulu oma isade vabal kesal,
kuhu jälle vaevaga kõrtest ehitas pesa.*

Kui kasvad, siis rohkem kuuled.

*— Oi, trummid ja pasunad, kuule kui valju,
näe, kodukaitsjad, sõjamehed on väljas!*

*Millal saan endale mõõga, mis nii haljas —
ah püsse ja tääke kui palju!..*

*— Küllap saad, poisu, kui kasvab su rammu
ja isamaa su jõudu noort vajab,
kui malevat kogudes sõjasarv kinkudel kajab —
siis taevast sul juhtigu sammu!*

Liitriigi kaitseministri külaskäik Eestisse.

Läti külalised Tallinna jõudmisel. Esimeses reas vasakult paremale: kindralstaabi ülem kindral Tõrvand, Läti armee juhataja kindral Penikis, Läti kaitseminister A. Ozols ja Eesti kaitseminister M. Juhkam. Läti kaitseministrist paremale ülles: Läti armee juhataja staabiülem kindral Kaleis ja Läti kaitseväe esindaja Eestis kol.-ltn. Schihds.

Juba kauemat aega kõneldi Läti kaitseministri külaskäigust Eestisse, missugune sündmus pidi kõvendama veelgi Eesti-Läti kaitsevõrde küllalt tugevaid side-meid.

Teatavasti külastas Eesti kaitseminister Läti kaitseväge möödunud aastal, missugusele külaskäigule vastas nüüd Läti kaitseminister möödunud nädalal.

Kõrged külalised jõudsid Riia kiirrongiga Tallinna möödunud teisipäeva hommikul. Ühes kaitseminister A. Ozolsiga, kes isiklikult Eesti kaitseväge, niisama valitsust ja rahvast tervitama ilmus, tulid kaasa ka Läti armee juhataja kindral Penikis ja staabiülem kindral Kaleis.

Külaliste Tallinna jõudmisel olid neid vastu võtma ilmunud meie sõjaminister M. Juhkam, kindralstaabi

ülem kindral Tõrvand ja kõik Tallinna garnisoni kindralid ja väeosade ülemad.

Külalised viibisid Tallinnas ainult teisipäevase ja kesknädalase päeva. Esimesel päeval tegi minister Ozols ühes saatkonnaga visiidid meie riigivanemale, kaitseministrile, välisministrile jne. Kesknädalal tutvunesid külalised Aegna kindlusega ja Tallinna garnisoniga. Ööl vastu neljapäeva pidi sõidetama meie kaitseminister M. Juhkami, kindralstaabi ülema kindral Tõrvandi ja sideohvitser kol.-ltn. Kasekambi saatel Narva, kus oli ette nähtud tutvunemine kohalikkude väeosadega. Narvast pidi sõidetama samal päeval Rakverre ja Tapale, et kohapealseid väeosi üle vaadata. Tapalt viis marsruut külalised Tartu, kust nad pidid lahkuma reedeõhtuse rongiga Riiga tagasi.

Loodame, et külalised viivad oma kodumaale kaasa kõige paremad muljed Eesti kaitseväest.

Lumikõrbede kaamel Eesti turneel.

Hispaania kuumade päikesega all on võrsunud sadistlik, vere järele lõhnav rahvussport — härjavõistlus. Põlevi silmi jälgivad tuliverelised senjorid värvikirevaid mängu, kus rahva lemmikud kuldikandustega ehitatud rõivais ohverdavad elegantse žestiga oma elu — härja sarvedele. Tuhandetest täidetud staadionil hõljub raskelt ja uimastavalt lõhnadest küllastatud õhk.

Kui palju karastavam ja karskem on põhjapoolsete Põhjamaade rahvussport — põdravõistlus. Valged lumihanged sädelevad kirkalt päikesepaistel, lagendiku värsked tuuled keerutavad lund madalaks tuisuks, mis külmalt ja karastavalt köditab sõormeid ja kopsud täidab puhta, kerge õhuga. Ei mingeid uimastavaid vahendeid, ei verejanuliselt kiirgavaid silmi, ei surma žesti pärast — looduslik sport vabas jumala looduses.

Põhja põder ehk Soome keeles „poro“ on Lapimaa loomade kuningas. Vähe oli seni Eestis neid, kes teda oma lihase silmaga näinud. Polnud siis midagi imestada, kui põtrade ja laplaste tulek raputas ärkvele kogu gripiahastuses vaevleva pealinna. Palvepäeva eelõhtul saabus aurik „Astraea“ viimse reisiga üle jääst aheldatud Soome lahe. Ja selle viimse saabumisega tuli ka meie üllatus: neli uhket põhjapõtra, kes — nagu meile jutustati — merehaigust põlgasid ja end tolles jäises ümbruses tundsid üpris hästi.

Palvepäeval algas päris palverännak sadamasse, kus porod ootasid laeval korteri leidmist. Seda poisikeste karja! Ja koerad kaasas. Vaevast avaneb penil teist korda võimaluse tutvuda säärase suurtuguse loomaga! Porod suhtusid külalistesse päris „kuningliku“ ükskõiksusega. Viskasid mõnikord pilgu oma suurist, tumedaist silmist, kuid närtsid ühtlasi rahulikult edasi oma igapäevast leiba: sammalt, mis sorti Soome keeles kutsutakse jäkälaks, ja päris õiget kõva Soome leiba, mis mõnelegi pealtvaatajale kutsus vee keelele. Olid ka loomad rammusad ja ümmargused nagu hästi toidetud pörsakesed. Ilus, pehme ja paks kary, pruun-

nika jumega. Sarved peas nagu kroonlühtrid, pea-aegu sama pikad kui poro ise. Uhkemad olid „Ukko“ nimelisel põdral, kes ka kõige noorem ja — jonnakam (noorus ja rumalus!). Omanik Tuominen, kelle tugev turi ja kohutavad õlad Jaan Jaagost sugugi ei jää maha, jutustas, et „Ukko“ tujudest ei saa üle jõu ega heaga. Võistluse küllastajail hipodroomil oli ka võimalus veenduda selles: kui sõiduhimulised pulkka (saan, mis sarnaneb poolekstehtud paadile, jalasteta, lohistab kogu põhjaga mööda lund) istusid, vihastas suuresarveline „Ukko“, keerutas sõitjaid mõni meeter ringi, jäi siis seisma peaga saani poole ja jõllitas pool süüdistavalt, pool vihasele Tuomisele näkku. Alandavaks pidas „Ukko“ sellist mängu. Kihutada Lapi lagendikkudel, lasta hipodroomi hangedes võidu teistega — see veel läheb! Aga lapsi vedada — eh, et „Ukko“ raputas oma uhkeid sarvi ja streikis ja Tuominen alistus: põder sai oma toidu juure. Teine, leplikum loom „Vihu“ toodi asemele. Kuid külm kipus tegema liiga. Isegi „põdrameestele“, kes küll pärit kaugelt Oulunjõe kallastelt. Nad kurtsid, et pole võtnud kaasa põdranahast riideid. Praegused sinise ja punasega kaunistatud rahvusrõivad on ainult riidest — sarka nimelisest, erilisest Soome riidest, mida hallivärvilisena kannavad ka Soome kaitseleitlased. Soe ja tugev. Jalgas on meestel põdranahast säärikud, ninad püsti nagu

Skijöring — Lapimaa veetlevaim spordiharu.

omal ajal siia sõitnud Soome vabatahtlike sussi-
delgi. Peas kummaline neljanurgeline lai müts, kire-
vate paeltega. (Seega värve sama palju kui Hispaania!) Müts on vooderdatud nahaga — nagu võisime
veenduda. Ka saan on värvidelt kirev. Kuid too kõik
on rõõmsaks ja mitte silma haavavaks kontrastiks
valgele lumivaibale.

Kirglikult tormati kasutama sõidujuhust. Hei!
See on vast lend! Lumi tuiskab, põder traavib pikkade
sammudega ja „pulkas“ on hea istuda sooja põdranaha
peal. Juhtimine oleks juba raskem, sest too sünnib
ihte ohjaga. Pealegi: kuningal on oma ootamata
tujud!

Vahest kõneleme pikemalt tollest poolmetsikust
koduloomast, mille praktilisust võiks väljendada nime-
tades teda

lumekõrbede kaameliks.

Kõlab pisut proosaliselt põhjamaa metsade kuninga
jaoks, kuid vastab tõele. Samuti nagu liivakõrbede vi-

tembris võtab peremees kaasa paar oma usinusele tun-
tud põdrakoera, sammub põtrade „suvilale“ ja asub
lassoga neid vangistama. Peni teeb siin suurema töö.
Imestamisväärse kavalusega hiilib ta põdrakarja selja-
taha ja sööstub siis nagu karvane kuul karja kallale.
Ehmunud loom tormab otse peremehe lassosse. Talt-
saim põder saab kella kaela ja lapi metsade kuninga
ärkab kodulooma uinuv instinkt: ta käib sõnakuuleli-
kult kellapõdra järele.

Kui palju on põtru ühes karjas? Kõlab päris Chi-
cago seakarjade järele, kui kõnelda tuhandetest. Aga
nii ta on. Siin viibinud põdrameestest omab suurema
karja Kantola, kes võib kõnelda 5000 porost. Mees on
ka juba 40 a. seisnud asja teenistuses. Sootu kangem
oli olnud teine kaasa, tema naise isa on

Lapimaa kroonimata kuningas
oma 10.000 põdraga ja kauplusega, mis ainus kogu La-
pis. Tolle kuninglike loomade kuninga nimi on
Kangasniemi ja ta elab Inaris. Karja saaks suuren-

Parajas sõiduhuos!

hane veoloom oma kõrgete koivadega läbibastab kuumi
kollaseid välju, samuti veab poro pulkka või suuska-
dega meest läbi sügavate lumehangede kiimneid kilo-
meetreid päevas. Väsimatult, haugates siin ja seal
suutäie puhast lund — vett ta ei joo.

Nii truu kui ta on talvel, nii vaba tahab ta olla
suvel.

Lapi metsadesse lastakse põder suveks. Ei enam
ohja, ei enam inimesi, ainult osoonirikas õhk, lagen-
dikkude mõõtmatus ja metsade sügav vaikus, mida
vaid harva segab mõne üksildust otsiva unistaja või
elust pettunu sammud. Nad suhtuvad sellistesse seltsi-
meestesse täielise diskreetsusega, ei ehmatu, ei põgene,
kuid hoiduvad ka lähenemast, kõnelemata mingeist vae-
nuavaldustest.

Siiski ei saa põtra nimetada hulkuriks. Ta eelis-
tab järve randu ja „suvitab“ alaliselt seal, kus ta on
sündinud ja saanud mööda oma varsaaja muretud päe-
vad. Kuid ta on ühtlasi piiramata vabaduse sõber ja
tunneb end oma elemendis suurte legendikkudel.

Möödub suvi ja saabub aheldamise hetk. Sep-

dada, aga mees ei taha. Jooksevad niikuinii üle piiri
Venemaale. Võta siis veel kinni! Kangasniemi moo-
dustab Lapi „city“, ta määrab kaupade hinnad ja raha
kursi. Üks põhjapõder maksab Oulus 500—800 Smk.
(50—80 kr.). Õpetatud loom on siiski üle poole kallim.

Põdrasport on populaarseim sealpool Oulut. Suu-
red võistlused on pidulikud sündmused, kuhu kogune-
takse ka väga kaugelt. Peale teiste on Soome kaitse-
vägi saanud aru põdra kasulikkusest piirivalve teeni-
suses, kus juba kauemat aega on olemas erilised põdra-
rühmad. Peamiselt tarvitatakse kaitseväes suuski
põdraga edasiliikumiseks. See on vast skijöring!

Ja lõpuks — peale kõige muu annab põder veel
piima! Kummaline! Tõsi, piima kvantum on tõesti
väike: ühe lüpsmisega kohvitassi täis. Kuid piim on
paks kui koor. Sellest kuivatamise abil tehtud juust
maitseb suurepäraselt. Teda veetakse isegi välja! Aga
lüpsmine — oh! — too pole kerge! Põder köidetakse
kinni puu külge, surutakse õlaga veel vastu ja siis
tõmmatakse ühe käega. Ja selleks on tarvis palju
jõudu.

Lucas.

Ameerika eestlased.

Eestlasi, öeldakse, leiduvat igas paigas maakeral, kuhu tsiviliseeritud inimene on loonud endale eluaseme. Suurem kogu eestlasi arvatakse elavat siiski Ameerikas, kuhu on paljud rännanud välja juba õndsalt hallil ajal. Kuidas meie suguvennad ja -õed seal „suure lombi taga“ elavad, selle kohta annab ülevaate alljärgnev kokkuvõtte meie New-Yorgi konsuli proua Eugenie Mutti poolt väliseestlaste päeval peetud referaadist.

Ameerika eestlaste kohta puuduvad seni igasugused kindlad andmed, sest et ei ole mingeid tõsisemaid uurimistöid korraldatud nende arvu, tööalade, tulundusliku seisukorra ega ka nende hingeelu kohta.

Suurimaks koonduskohaks Ameerikasse väljarännanud eestlastele on suurlinnad, peamiselt New-York, sest on ju New-York Ameerikasse sisserändamise peakeskkoht, punkt, kuhu jäänud enamik esialgu peatumata.

Küsimusele, kui palju on New-Yorgis eestlasi, ei saa anda kindlat vastust ja ei paista olevat isegi mingit võimalust seda küsimust lahendada ka tulevikus. Arvatakse siiski, et New-Yorgis ja tema ümbruses peaks eestlasi asuma umbes viie tuhande ümber. Oma kindlat linnaosa, nagu suurematel rahvustel, eestlastel ei ole, kuigi on märgata teatud tendentsi asuda elama üksteise naabruses; nii leidub rohkemal arvul eestlasi Manhattan'is 125. uulitsa ja 5. avenüü ümbruses, lähemas naabruses soomlaste, venelaste ja juutidega. Ka jääb teadmatuks eestlaste üldarv Ameerikas. Näiteks Ühendriikide Kongressi statistiliste andmete järele olevat Eestist Ameerikasse tulnud üle 200.000 inimese. Kes need tulijad oma rahvuselt olid, ei ole öeldud, kuid kindel on, et nad mitte kõik ei võinud olla eestlased ja et ka praegu eestlasi Ameerikas nii palju ei ole. „How big is it?“ (kui suur see on?) on harilikult esimene ning puhtameerikaline küsimus tegelikult iga asja kohta. Hiljuti ühes kõnes Eesti üle, kus Eesti haridusest ja kirjaoskamise kõrgest protsendist parajasti

Lõbustuspark ja supelrand Coney Islandis.

Vaade Manhattanile Hudsoni lõunakaldalt.

juttu oli, küsis keegi kuulajatest vahele, et „kui suur on siis see Eesti?“, mille peale üks Eestile sõbralik ameeriklane õige teravasti vastas, et „jälle see puhtameerikaline küsimus, kus iga asja hinnatakse ainult füüsilise suuruse mõtude järele! Eesti on väike, siiski natuke suurem kui Šveits, kuid üht peab ütlema, et Eesti on hariduslikus mõttes nii suur, et meie kunagi nii suured ei ole olnud ja ei tea, millal nii suureks saame, et meil kirjaoskamatus kaoks.“

Eestlaste üldarvu kohta Põhja-Ameerikas on arvamised vanemate siinolijate ja seltskonnategelaste keskel lahkuminevad. Mõned usuvad, et neid Põhja-Ameerikas ei ole mitte üle kümne tuhande ja New-Yorgis mitte üle paari tuhande, sest kunagi veel ei ole neid siin üle kuue-seitsmesaja inimese kokku saadud.

Mõne aasta eest tehti katse koguda enam-vähem kindlaid andmeid Ameerika eestlaste üle. New-Yorgi Eesti konsulaadi sekretär hr. Kuusik, kes sel ajal töötas New-York University's magistri teadusekraadi saamiseks, kavatses 1925. a. oma magistritöö kirjutada eestlaste üle Ameerikas. Selleks tuli teha uurimistööd, mida keegi seni ei olnud puudutanud; teisest küljest aga loodeti saada kasu ühenduse loomiseks laialipaisatud eestlastega. Korraldati ankeet teadete kogumiseks ja saadeti ankeetlehed igale poole, kus vähegi teada oli, et seal asub eestlasi. Laiali saadeti 10.000 ankeeti, vastuseid saadi ainult 2000 ümber. Üldiselt ei annud ankeet siiski soovitud tagajärgi, paljud võtsid ta vastu eestlasele omase umbusaldusega, et mine tea, missugune tagamõte on sel teadete kogumisel.

Saadud andmed räägivad peaaegselt New-Yorgi eestlaste elust ja nende organiseerimisest, kuid arvatakse, et elutingimused, töölud ja majanduslik järg on enam-vähem sarnased igal pool, kuna aga New-Yorgi eestlased on kõige paremini organiseeritud ja nad seal endid kõige rohkem on koondanud. Esimene Eesti selts, mis New-Yorgis asutati, oli „Ameerika Eesti Heategev Selts“, asutatud 1897. a. Asutajast, keda 7—8 inimest, olid tuttavamad tegelased: Aleksander Sarei, Eduard Meldorf, Aleksander Rebane. Seltsi eesmärk oli heategev ja kultuuriline, abiandmine oma liikmetele haiguste ja õnnetuste kordadel. Suurem osa New-Yorgi eestlastest oli sel ajal merimehed, kes juhuslikult siia asunud. Mitu aastat hiljem, 1905. a., asutati Eesti selts „Lootus“ puhtkultuurilise eesmärgiga.

1905. aasta revolutsiooni tagajärjel ja kurbade sündmuste mõjul Eestis, kust hulk meie tuttavaid tegelasi oli sunnitud lahkuma, põgenevad nii mitmedki neist Ühendriikidesse, sinna vabaduse töötatud maale.

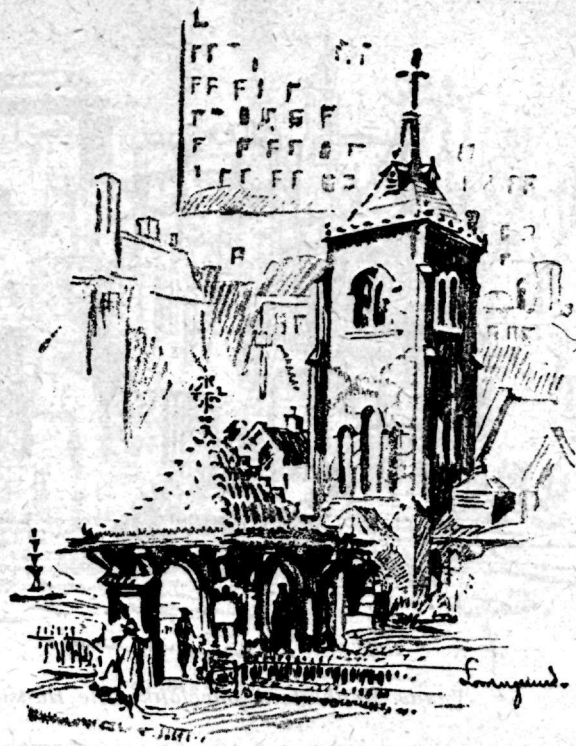
Üks vanematest Eesti seltsidest on „New-Yorgi Eesti Spordiselts“, mis tegutseb 1916. aastast peale enam-vähem organiseeritult. 1919. aasta kevadel muudetakse ta „Ameerika Eesti Jõustikuklubiks“, mis nime all teda ka praegu tuntakse.

Pöördepunktiks väliseestlaste meelsuses ja maailmavaates oli maailmasõjale järgnev Vene revolutsioon ja Eesti vabariigi iseseisvaks kuulutamine. Paljude mõtted ja vaated olid nagu segi paisatud, nende väljaselgitamine nõudis aega. Üldise teadmatuse ja valeinformatsiooni mõjul puudus siinsete eestlaste seas selge kujutus kodumaa sündmustest. Tugeva agitatsiooni mõjul leidis äärmine pahempoolne maailmavaade poolehoidu. Juba 1917. a., peale revolutsiooni, tungisid kommunistid „New-Yorgi Eesti Seltsi“ sisse ja võtsid seltsi tegevuse ning selle varanduse hülteenamusega oma kontrolli alla. 1906. a. asutatud „Sotsiaaldemokraatlik Eesti Ühing“ ühines Ameerika sotsialistliku parteiga ja sai selle osakonnaks, kuna ta 1918. a. ühines Ameerika töölisparteiga, kommunistidega, saades selle osakonnaks.

Vastukajaks Eesti kommunistide tegevusele kutsuti 1919. aasta kevadel ellu „Ameerika Eesti Ühing“, mille peaeesmärk oli töötada kaasa Eesti iseseisvuse tunnustamise kasuks Ühendriikide poolt. „Ameerika Eesti Ühing“ töötas selles suunas kooskõlas Leedu, Läti ja Ukraina rahvustegelastega. Asutati nende nelja rahva ühine keskkomitee New-Yorgis: League of Estonians, Letts, Lithuanians and Ukrainans of America.

Huvitavaks ajalooliseks dokumendiks neilt päevilt on petitsioon ühisriikide presidendile Warren Harding'ile Eesti soost Ameerika kodanikkude nimel, milles palutakse presidenti „teha kõik, mis tema võimuses, et kindlustada Eestile kui iseseisvale vabariigile täielik tunnustamist“, ja tuuakse etnograafilisi, poliitilisi, tulunduslikke ja hariduslikke põhjusi selleks, et Eesti on juba näidanud, et ta on iseseisvuseks küllalt küps. Alla on kirjutanud: rev. Conrad Klemmer, J. V. Tiedeberg, Lieut. U. S. N. R. F., C. Flink, Master Mariner, Isaac Mikkal. Need allakirjutanud isikud käisid isiklikult Washingtonis Valges majas, presidendile palvekirja üle andmas.

1922. aasta detsembris kutsuti ellu New-Yorgi Eesti selts „Edu“, mis on püsinud seniajani ja laialisel rahvuslikul alusel kogu aeg tegutsedes koondanud hulga rahvuslikult mõtlejaid eestlasi enda ümber. „Edu“ selts on koht, kuhu Eestist tulijad harilikult kõigepealt lähevad, mis igale avatud, kus vanemad siinolijad neile hea nõuga alati on valmis olema abiks, sageli aitavad leida ka tööd. „Edu“ seltsis käivad Eesti ajalehed; mõne aasta eest asutati raamatukogu, kus praegu umbes 500 köidet Eesti kirjandust. Seltsi tegevliikmete arv on praegu 60 ümber. Aastate jooksul kasvas „Edu“

Vana kirik pilvelõhkujate keskel.

seltsist välja kaks teist seltsi, nimelt „New-Yorgi Eesti Muusikaklubi“ (1924. või 1925. a.) ja 1926. a. „New-Yorgi Eesti Klubi“. Mõlemad seltsid on rahvuslikud, nagu „Edugi“, kuid neisse koondusid peaaegselt inimesed, kel oma lahkuminevad huvid. Muusikaklubi eesmärk oli, nagu näitab ta nimi, muusika ja kunsti edendamine; ja peab ütlema, et paari aasta jooksul on siin palju korda saadetud, palju on antud kontserte, mitmel korral on korraldatud Eesti raadioõhtuid, kus Eesti laul raadioteel Ameerika kuuldesaale edasi anti ja pälvis suurt huvi ning heakskiitmist.

„New-Yorgi Eesti Klubi“ eesmärk on koondada oma ümber Eesti haritlasi. Et selts veel noor, ei ole ta tegevus omandanud kindlat kuju, kuid eesmärk on kahtlemata kultuuriline, Eesti haritlaste huvidele vastav.

Viiimase paari aasta jooksul tundub New-Yorgi seltside elus poliitilist kainenemist. Kommunismi loodud lained jäävad rahulikumaks, internatsionaali asemel ei häbeneta enam ütelda, et „oleme eestlased“, rahvustunne kerkib võimsasti esile, näidates, et veri on ikkagi paksem kui vesi... Esimest korda peeti 1928. a. kevadel Eesti sportlaste toetamiseks ühine Eesti suur õhtu, kuhu 700 eestlaste ümber oli tulnud kokku.

„Eesti Kodu“ — ühise Eesti seltsimaja — ehitamise küsimus on siin pikemat aega olnud harutuse all; see idee on isegi „Edu“ seltsi põhikirja ules võetud. Arvatakse, et vahest leidub eestlasi rahamehi, kes astuvad „Eesti Kodu“ ehitamise etteotsa ja selle küsimuse kiiremalt lahendavad.

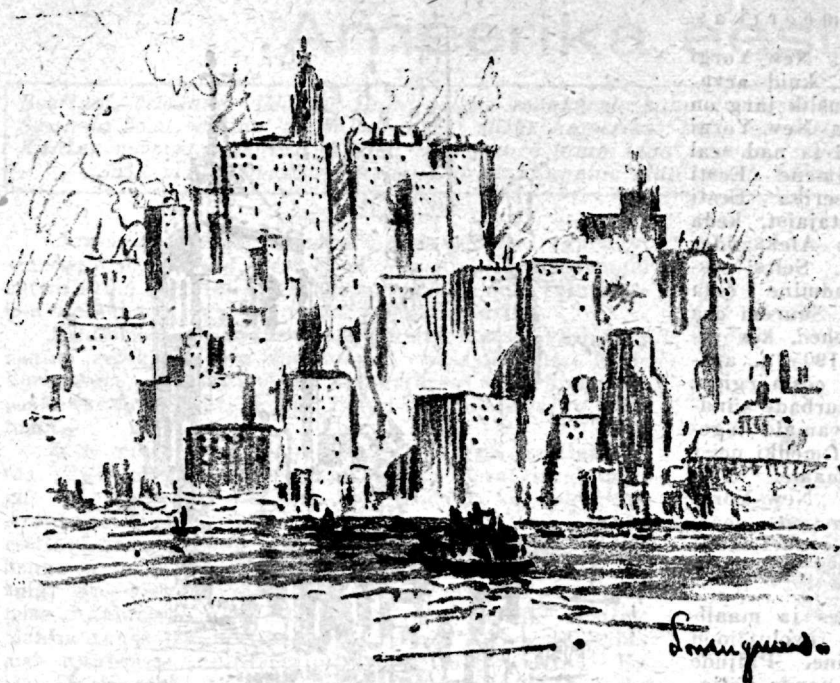
Eestikeelne ajakirjandus Ameerikas.

Niipalju kui teada, ilmus esimene eestikeelne ajaleht Ameerikas 1896. a., ja nimelt „Ameerika Eesti Postimees“, väljaandja õpetaja Hans Rebane. Leht oli kiriklik, ilmus iga kahe kuu tagant ja, nagu ta ise ütleb, „toob kiriku ja poliitika sõnumeid“. Üksikute numbrite järele otsustades toob ta puht-usuliste teadete

Eestlaste tööalad
Ameerikas.

Suurema osa Ameerikas viibivatest eestlastest moodustavad käsitöölised. Esimesel kohal asuvad puutöölised, kes oma ameti peale paistavad olevat iseäranis osavad; siis tuleksid rauatöölised, rätsepad, maalrid. Naised aga on peajaliliselt maja- ja restoraniteenijaks ja õmblejaks. Meestöölised, s. o. vanemad siinolijad, olevat enamuses töölisühingute liikmed.

Vähemuses on iseseisvad ettevõtjad ja ärimed, kellest suurem osa töötab iseseisvate ehitajate-kontraktoritena ja saab sissetulekut maade ostust ja müügist. Tuntuimad nimed ehitajate seas New-Yorgi ümbruses on härrad Klemmer, Pihlaksaar, Wigger, Tiideberg. Hr. Klemmer oli esimene eestlane, kes 15 aastat tagasi valis endale Bogota ja Teaneck'i ümbruse asumiseks, kus sel ajal olid ainult farmid ja metsarägastikud. Ta oli siin ka üks esimestest pioneeridest ehituse alal. Praegu asub seal ümbruses 20 Eesti perekonda, võibolla 100 hinge, mitmed neist hr. Klemmeri soovitusel. Nooremad pealetulijad asuvad sageli sellesse Eesti asundusse, vanemate siinolijate juures tööl käies, niikaua kui amet selge ja raha kogutud, et siis iseseisvalt alustada tööd. Nimetatud asunduse eestlastel on suuremalt jaolt oma majad, autod, nad elavad võrdlemisi hästi ja — mis peasi — tunnevad endid iseseisvatena, iseeni peremeestena, mille tõttu on enesetunne teisesugune kui neil, kes peavad otsima tööd või olema koguni tööta, nagu möödunud talvel, kus sageli kuuldus kaebusi tööpuuduse üle ja tööstuslik kriis oli muutunud päris teravaks. Bogota's ja Teaneck'is on terved uulitsad eestlaste poolt üles ehitatud. 1925. a. kohta räägiti, et selle aasta suvel olid eestlased ühtekokku ehitanud umbes 70 maja ümber,

Vaade Manhattani pilvelõhkujatele Hudsoni jõelt.

kõrval teateid ka eestlaste üle, siit ja sealt nende poolt saadetud kirju. 1905. a. sündmuste mõjul hakkasid pea ilmuma uued poliitilise iseloomuga ajalehed. 1909. a. ilmub uus nädalaleht „Uus Ilm“. Esimeseks toimetajaks on Peeter Speek. „Uus Ilm“ ilmub oma vana nime all veel tänapäev, kuid kahjuks on ta oma esialgse iseloomu nüüd täiesti kaotanud, endistest põhimõtetest loobunud, kujutades enesest äärmist kommunistlikku ja anarhistlikku häälekandjat, sisaldades kõiki tüüdanud hüüdsõnu ja sihilikult võltsitud fakte ja ropult söimatus kõike, nii Eestit kui ka Ameerikat, rahvast ja maad, ja kujutades ainult Nõukogude Venemaad maapealse paradiisina.

1907. ja 1908. a., vist ainult poolteist aastat, ilmub San Francisco's „Töömees“, Eesti tööliste häälekandja, mis ilmus kord kuus.

Edasi andis „Ameerika Eesti Ühing“ 1919. a. välja kuukirja „Estonia“, mis ilmus kaheksa kuud, et propageerida Eesti iseseisvuse mõtet. Peale eesmärgi saavutamist, s. o. peale Eesti vabariigi tunnustamist Ühisriikide poolt, jäi leht iseenesest seisma.

1925. a. kevadeni ei olnud suuremal osal Ameerika eestlastest oma häälekandjat, sest „Uus Ilm“ oma alalise söimuga ei rahuldanud rahvuslikult mõtlejaid inimesi ja teda peaaegu ei loetud, sest rahva enamik nõuab erapooletut, õiglast faktide kirjeldust. „Uue Ilma“ tellijate arvu ei arvata mitte üle 200. Vajadust Ameerika eestlaste või kogu väliseestlaste eestikeelse häälekandja järele tundsid kõik. Järjekordne katse ajalehte panna käima tehakse, kui 26. märtsil 1925. a. ilmub esimene uue ajalehe number „Ameerika Eestlane“. See pidi olema hariduslik ja informatsiooniajakiri, poliitiliselt erapooletu. Ajaleht andis häid lootusi, võeti lugijate poolt heatahtlikult vastu, ka lugijate arv tõusis lühikese ajaga üle 300, nende arv kasvas järjekindlalt; kuid algusest peale tehti viga: lehe väljaandmisel puudus kindel organisatsioon, puudus kindel käsi, kes asja oleks tunnud ja osanud juhtida. Pooleaastase ilmumise järel jäi leht järsku kinni majanduslikel põhjusil; tellimiserahad, mis järjekindlalt sisse tulid, saadeti tellijatele tagasi. Viimane katse Ameerikas välja anda eestikeelset lehte tehti 1928. a. kevadel, mil ilmuma hakkas uus leht „New-Yorgi Eestlane“.

Lilleburg.

edasimüümise otstarbel, 700.000 dollari väärtuses. Kõik majad on üheperekonnamajad, kõige uuema aja nõuetele vastavad ja kõiksuguste mugavustega varustatud.

Üksikuid eestlasil New-Yorgis on oma ettevõtteid. Tuntud on hr. Felsberg'i trükkikoda, mille sissesead on sooliidne ja kel olevat tööd alati laialt. Siis mõned kauplused, nagu Waldmann'i kauplus, John Pillau rätsepaäri, Weber'i pesukoda, Siin'i päevapildiäri, Murley tööstus ja mõned teised. Kuid, nagu öeldud, on eestlaste ettevõtteid vähe: üldiselt puudub eestlastel nähtavasti suurejooneline ettevõtja- ja ärimehetüüp; ka äriajamise tingimused on siin teised, palju keerulisemad kui Euroopas, ja konkurents peaaegu igal alal uskumata suur. Sealjuures kardavad eestlased harilikult riskeerida, kardavad kaotada siin nii suure vaevaga kogutud raha.

Kalifornia kohta räägitakse, et seal rohkem eestlasi ärialal tegutseb kui New-Yorgis. Nii olevat San Francisco's umbes 40 Eesti äri.

Üldiselt peab aga tähendama, et Eesti haritlasi, kes Ameerika Ühisriikidesse tulles oma teenituse alal kas arstidena, juristidena või kooliõpetajatena teenistust oleksid leidnud, on vähe, vahest ainult mõned üksikud, kes kuidagi juhuslikult on saanud hakkama. Peataktuseks on keelekõhvimus. Teoreetiliselt on võimalik inglise keelt põhjalikult ära õppida, kuid aktsent jääb ikkagi, mistõttu enamasti iga sisserändaja ameeriklase silmis jääb „välismaalaseks“. Sisserändajate lastel aga võivad küll juba olla teised väljapaarid.

Siin ei puudu ka Eesti üliõpilased. New-Yorgis üksi arvatakse Eesti üliõpilaste arvu 25 peale, ühes arvatud need, kes Eestist on tulnud siia õppima; ka teistest ülikoolidest on teateid, et üksikud Eesti üliõpilased on siin ja seal õppimas. Eestlaste auks peab ütleva, et nad on harilikult head õppijad ja jõuavad hästi edasi, vaatamata sellele, et keelekõhvimus neile alul loomulikult teeb raskusi.

Ameerika eestlaste suhted kodumaaga.

Huviga, heatahtlikkusega ja imetusega jälgitakse vana kodumaa sündmusi, kuigi enamikul, kes näiteks üle 20 aasta sealt on ära olnud, ei ole reaalselt kujutlust seal valitsevaist oludest. Paljudelt kuuled soovi kord ikka Eestis ära käia, — siis näed, kuidas seal meeldib, ja võib-olla jäädkki sinna... Oma töö ja tegevusega ollakse aga koha peal seevõrra seotud, et on võimatu äraolekuks leida aega, ja kodumaa külastamine jääb nii mitmeleegi tuleviku-unistuseks. Iga aastaga suureneb siiski järjekindlalt Eestisse minejate arv; minnakse tervete perekondade kaupa. Üldiselt on vanemad väljarändajad oma rahvuse täieliselt alal hoidnud, ka need, kes aastat 30 on siin ära elanud. Läbi saadakse ameeriklastega hästi, lähem, südamlilik seltskondlik läbikäimine aga puudub, sest hingeliselt on nad ju võõrad, iseloom ja huvid on teised. Väljarändajate traagika on, et nad võõrsil kunagi täiesti ei suuda koduneda. Paljude kavatsus on kord vanaduses jäädavalt asuda vanasse kodusse. Hiljuti siin korraldatud uurimistöös väljarändajate üle tuli uurija otsusele, et täiskasvanud muulane ameerikaniseerub ainult siis, kui — ta maetakse siia maamulda!.. Teissugune on lugu teise põlve väljarändajatega, s. o. siin sündinud või siin kasvanud Eesti lastega. Minu arvamine on, et tegelikult on need

Manhattani sild.

kodumaale ja rahvale kaduma minemas. Isegi Eesti keele rääkimine ununeb. Kahjuks on paljudes perekondades vanemad ise arvamises, et kuhu sa selle Eesti keelega ikka lähed; õpi parem inglise keel selgeks, siis on sul kõik teed lahti. Teisest küljest puuduvad sel kasvaval põlvil ju mälestised kodumaast, selle võluvast loodusest. Nende kodu on Ameerika. Ei ole ka millegagi võrrelda sealsetid olusid. Ja Ameerika koolide kasuks peab ütleva, et nende tugev kiilg on oskus kasvatada patrioote, armastust ja austust maa, rahva ja oma lipu vastu. Raske ja vastutusrikas on ülesanne kõik need muulased muuta ameeriklasteks, juhtida nende haridust ja kasvatust. New-York, näiteks, on nagu põhjatu sulatispada, mis kõiki vastu võtab ja millest välja tulles kõik on väliselt ühtlustatud, ameerikaniseerunud. Muulaste ümberrahvustamine, forging of Americans, on Ameerikas praegu päevatähtsusega küsimuseks; kuid arvan, et ameeriklased selles mõttes saavutavad hiilgavaid resultate, igatahes paremaid kui seda teised rahvad seni on osanud saada.

Armastus ja igatsus kodu järele on olemas iga väliseestlase hinges, ühes võimsamalt, teises rohkem varjatud kujul; paljud katsuvad koguni maha suruda oma tundmusi. Kuid arvan, et dr. Speek oma „Ränniku Tervitus“ suurema enamiku väliseestlaste hinges peituvaid tundmusi õigesti ja õrnalt väljendab järgnevates laulusõnadest:

See kauge kodu mul meeles, kus ema mind ilma tõi.
See maa, ja rahvas mul keeles, kes eestlaseks truult
mind löi...

Mu koduks nüüd ilm piirita, mu teeks ookean otsata,
Kuid unustada sind ei saa, mu imekena kätkimaa!

Siin soojem tervitus sulle, mu nooruse kodumaa.
Sa ikka veel kallim mulle, ehk sinust küll lahkund
ma...

Su viisid võimsad, kõlakad, su looduspildid imekad,
Neist mälestused kaunimad mu radadel mind saadavad.

Siin sinu viisi ma laulan, mis südamest hoovab mul,
Ja kauge kajana hüüan: Önn ilusam osaks sull'! —
Kus merel iial ma sõuan, üks iha on saatmas mind:
Ma jälle tagasi jõuan, et näha veel kordki sind...

Õpiseid Rakvere suusavõistlustest.

Suusatamine on talviste spordiharjutuste kroon. Vaevalt on teist sellist spordiala, mis arendaks rohkem energiat ja osavust kui suusatamine. Ei ole talvel teist spordiala, mis viiks kodaniku ilusamasse ja kunstirikkamasse loodusesse, kus väsinud meeled ja närvid võiksid puhata ja ammutada jõudu eluvõitluseks. Ei ole hõlpsamat liikumisviisi, mis kannaks meid üle lumiste niitude ja nurmede. Rõõmustav on nähe, et meie rahvas aasta-aastalt sellest tõsiasjast ikka rohkem ja rohkem aru saab ja suusatamisele pühendab suuremat tähelepanu. Parimaks tunnuseks sellele on ülemaaline tähelepanu, mille osaliseks said suusatamise võistlused Rakveres. Neid võistlusi ei tohi me võtta kui ainult omavahelisi jõukatsumisi, vaid ka kui tõsist õppetundi meie suusatamise arenemisele. Võistlustel esinenud sportlased annavad seal omandatud uudised ja tähelepanekud vähematel võistlustel ja suusatamisretketel oma kaaslastele edasi ja nõnda kantakse need laiematesse hulkadesse. Võistlustel esitatud nõudmised saavad domineerivaks ja need seatakse eeskjaks.

Rakvere suusatamisvõistlused olid ka tõsiseks õpetunniks. Siin võisime oma võimeid ja oskusi võrrelda Soome vennasrahva suusatajate omadega ja otsustada, kui kaugemale neist oleme maha jäänud. Suuremaks puuduseks suures enamuses meie suusatajatel peame lugema oskamatust tasakaalustada keha ja valitseda suuskade üle mäe- ja murdmaasõidul. Kui oli võistlustel suusasõiduteeks valitud maastik, kus 10 klm. peal leidus 4—5 mäe, mõni isegi lünguga kuni 40°, siis oli see tehtud teadlikult, et pöörduda tähelepanu mäe- ja murdmaasõidu tähtsusele, mis seni võistluste korraldamisel on jäänud kahe silma vahele. Suusatamine peaaegselt raskel murdmaastikul nõuab suusatajalt oma keha ja suuskade üle valitsemist. Kehalised ja hingelised omadused on siin suure tähtsusega. Ta arendab aga tähelepanu, jõudu, tasakaalutunnet, sitkust ja osavust. Otsustamisvõime, julgus ja külm rahu on esime-

sed silmapaistvad omadused, mis suusataja seal juures võidab.

Need mäesõidu oskused, hingelised ja kehalised võimed, mis selleks nõuetavad, olid esimesed puudused, mis seisid kõikjal silma ees. Jälgisime kaitseliidu patrullsuusatamist Tammiku mäel, kust alla laskudes tuli teha järsk pööre paremale. Viiest patrullist ei suutnud ükski seda täita. Ainult Narva maleva patrull, vennaksed Niilovid, Otter ja Munak laskusid julgesti, kartmata ja kukkumata mäest. Teised peaaegu kõik tegid teel ühe „uperpalli“. Oli ka neid, kes suuskadel laskmisest eelistasid libisemist nii kuidas aga juhtus. Võib olla olid murdmaastik ja mäed, mis võistlusteel esinesid esmaskordselt, liig rasked. Võistluste korraldajad õpivad sellest ja valivad maastiku, seda mitte kunstlikult raskemaks tehes. Suusatajad, õppigem murdmaasõitu. Huitfeld ütleb: „Suusatamine on balansseerimise kunst“. Õppigem balansseerimist suuskadel.

Teiseks suuremaks puuduseks on suuskade hooldamine, nimelt määrimine. Siin ei toimi me veel küllalt teadlikult. Oma eri suusamääre on meil veel välja kujunemata ja välismaa määreid on saadaval vaid Tallinnas ja Tartus. Meie provintsilinna spordiärid ei ole küllalt hoolitsenud, et soetada endile suusaspordi tarbeid. Olin küllalt imestanud, kui kogu Rakvere linna peale leidsin kauplustes ainult ühe paari suuski, ja needki keppideta. Suuskade hooldamises on soomlased meist palju teadlikumad. Võisime jälgida, kuidas nad seda toimetasid iseäranis hoolsasti. Nende kunsti selles said tunda kaitseliidu tänavuse aasta meister suusatamises Reinhold, Niilov ja teised. Niilov ise kirjutab osa oma edust 25 klm. suusatamises soomlaste suusamäärimise kunstile. Kuid suuskade hooldamisest kirjutab eriteadlane pikemalt.

Valulapseks on meil ka suusasidemete küsimus. Enamus kaitseliidu suusatajaist oli varustatud rihmast lihtsa ninasidemega, mis ei võimalda hõlpsat

Soome saadik Vuorimaa ja Soome kaitsväe kehalise kasvatus juhataja major Türi Rakvere suusavõistlustel. Paremal soomlased pärast 10 kilomeetrilist sõitu.

suusa juhtimist. Murdmaasuusatamisel on aga suuskade üle valitsemine ja suuskade osav juhtimine suure tähtsusega. Meie raskema murdmaa suusatamisele on kohasem Bergendahli, kergema murdmaa jaoks — Sinkola side, millised ka Rakveres suusaspori näitusel olid pandud välja.

Veel suuskade tüübist. Siin oleme otsimise ajajärgust jõudmas välja. Tartu spordiriistade vabriku poolt viimasel ajal valmistatud ja Rakveres näitusel esitatud „Turist“-suusad murdmaa jaoks on rahuldavad.

Lõppeks meie kaitseliidu suusasportlaste tagajärjed võrreldes Soome kaitseliitlaste saavutistega. 10 km. suusatamises oli soomlase Väino Väänase aeg 37 min. 57 sek., eestlase, meie senise meistri, Teodor Andresoni aeg 43 min. 15 sek., seega 5 min. 18 sek. halvem. Viie soomlase keskmine aeg oli 38 min. 38 sek., viie parima Eesti kaitseliitlase keskmine aeg — 46 min. 21 sek., 7 min. 43 sek. nõrgem soomlaste ajast. Veel suurem oli vahekorid 25 km. suusatamises. Soomlased Emil Åberg, Akseli Kasper ja Väino Väänänen vajasid 25 km. suusatamiseks 1 tund 30 min. 15 sek., meie meister Reinhold Niilov — 1 tund 48 min. 18 sek., 17 min. 45 sek. rohkem kui soomlased. 25 km. suusatamisel 4 soomlase keskmine aeg oli 1 tund 31 min. 6 sek., 4 parema Eesti kaitseliitlase aeg — 1 tund 52 min. 59 sek., 21 min. 53 sek. nõrgem kui soomlastel. Soomlased esinesid ka tasavägiste suusatajatena. 10

Soome kaitseliidu kehalise kasvatuse juhatajad Koskinen ja Pakala ning meie kaitseliidu peastaabi ülem kol. ltn. Maide Rakvere suusavõistlusel.

„Ära kõhkle poja, rühi julgesti sihile...“
Sarnaste julgustavate sõnadega saatis isa Räästas oma poja (paremal) igasse võistlusse, ise jäi aga üksik silmi kergel jalul kaugenevale pojale järele vahtima. Poja võistluselt tagasi tulles oli isa juba teepeal talle kasukat turjale upitamas. Et poju ei külmetaks...

Pildil: isa ja poeg Räästas'ed Rakvere suusavõistlustel. Viimane on Viru maleva kompanii spordi pealikuid.

klm. suusatamises jõudsid nad finiši üksteise järele 2 min. 15 sek. jooksul. 25 km. suusatamises — 4 min. 17 sek. jooksul, võrdne arv Eesti paremaid kaitseliitlasi läbistasid finiši 10 km. suusatamises 5 min. 39 sek. ja 25 km. suusatamises — 12 min. 22 sek. jooksul.

Kui soomlased meist suusatamises on niikaugemale ette jõudnud, siis on see Soome rahva mitmekümneaastase teadliku töö ja võistlejate püsiva tahte ning treeningu vili. Palju aastaid on meil teha tööd, kui venenahvale jõuame järele, kui me üldse suusatamises neile jõuame järele. Eeldusi selleks siiski on. Soome kaitseliidu suusatajate esindaja, K. V. peastaabi kehalise kasvatuse inspektor härra Koskinen, hinnates meie suusatajate saavutusi, tunnistas avameelselt, et võimeid, püsivust ja tahet meie suusatajatel jätkub, lonkab aga teadlik töö suusaspori arendamisel. Ja tõesti enamuse meie suusatajaist suusatab „metsikult“, nii nagu igaüks oma küla niitudel ja nurmedel on õpinud.

Suusasport on seda väärt, et ta kujuneks meil rahvussporidiks. Olgu Rakvere suusatamise võistlused meile õppetunniks ja parandagem puudused, mis seal ilmnesid.

A. B.

Kellele naeratas õnn?

Aastatellijate vahel toimitud loosimise tagajärjed avaldatakse „Kaitse Kodu!“ järgmises numbris.

Kohtla-Järve lendkool.

Pakane raksus õues, temperatuur kõikus 20 ja 30 kraadi vahel allpool nulli, kui Jõhvi malevkonna pealikud kogunesid oma suursünnimusele — pealike lendkooli, Kohtla-Järve kaevanduse rahvamaajja. Lendkool, mida korraldas peastaabi õppe- ja spordiosakond Viru maleva kaasabil, tõmbas kokku kõik kutsutud pealikud, arvuliselt üle 50, ümmarguselt — 100%, mis teravalt kriipsutab alla Jõhvi malevkonna pealike kohusetruudust ja kindlat mehevaimu. Ei ole naljaasi võtta ette Iisaku ja Tudolinna meeste 30-klm matka ilmaga, mil „iga peremees ei saada sulastki metsa puude järele“.

Lendkooli töö algas täpselt ettenähtud ajal, 8. veebruaril kl. 9, lendkooli juhataja, peastaabi õppe- ja

likkude organisatsioonide uputus kipuvad meid kiskuma lõhki, tekib tühi auk. Kui rahvas tahab püsida, ei tohi olla niisugust auku. Kaitseliit kui väljaspool erakondi riiklikul alusel seisev organisatsioon peab lepitama, ühendama ja ehitama.

Ettekanne leidis pealike poolt üksmeelse ja südamliku vastuvõtu.

Viimane, s. o. pühapäevane, päev oli pühendatud taktikalisele alale. Major A. Balderi loengud rühma kaitses ja pealetungist, võrstsitud rikkalikkude näidete vabadus- ja maailmasõdadest ning selgitatud suuremõõduliste skeemidega ja piltidega, andsid kujuka ja unustamatu pildi praegusaja lahingtegevusest. Kah-

Kohtla-Järve pealike lendkool. Keskul Kohtla kaev. juhat. dipl. ins. Mürisepp. Vasakul lendkooli juhataja major Balder, paremal Viru maleva pealik major G. Vaher.

spordipealiku major A. Balderi, sissejuhatava loenguga. Edasi läks töö ja tegevus tavalise kava järele: ettekanded laskespordist ja muudest laskeasjanduslikkudest küsimustest, laskmise tegelik korraldamine, topograafia ja talisport. Need ained võtsid enda alla õppetöö kaks esimest päeva. Teise päeva ametlik osa lõppes Viru maleva pealiku major G. Vaheri väga huvitava ja sisurikka referaadiga pealike osast ja kohustustest seltskondlikus elus.

Eesti rahva minevik ei ole nii tume kui on harjutud seda nägema; eestlased ei olnud rohkem orjad kui teised rahvad tol ajal. Rida verstaposte, Paala lahing, jüriöö mäss, Mahtra sõda jne., näitavad, et midagi kees välise koore all ja nende verstapostide vaheaug ei võinud olla ainult „orjaaeg“.

Iseseisvuse ajal on kaitseliidule pandud peale suured ja vastutusrikkad ülesanded, millest raskem osa langeb pealikele. Ei ole küllalt üksi olla valvel, suuta ja osata kaitsta oma kodu. Tarvis on veel ehitada oma kodu. Erakondlik killunemine, seltskond-

juks ei lubanud pakane loengutelt saadud oskusi ja kogemusi otsekohe kasutada välisel taktikalisel õppusel, nagu see oli kavatsatud lendkooli juhatause poolt.

Ka vaba aja möödasaatmise eest hoolitseti vääriliselt. Võeti ette ekskursion ölikivivabrikusse, mille direktor dipl. ins. Vöormann lahkesti andis seletusi öliajamise kohta. Tutvuti veel maapealsete ja maaaluste kaevandustega.

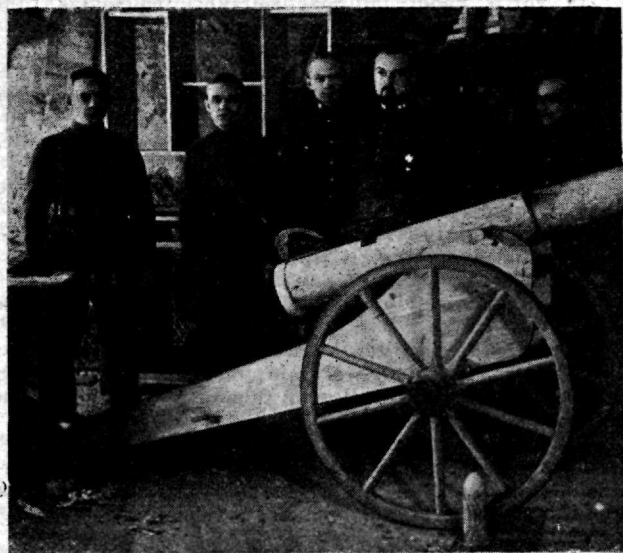
Õhtuti korraldati kaevanduste rahvamaaja ruumikas saalis kino- ja piduõhtuid. Eesti film „Noored kotkad“ tõmbas reede ja pühapäeva õhtul saali rahvast tungil täis. Kino vaheaegadel esinesid kõnedega major A. Balder kaitseliidu tähtsusest ja Punase Risti gaasiasjanduse juhataja sõjagaasidest. Mõlemad kõned võeti vastu suure huviga.

Lendkooli head kordaminekut soodustas suurel määral kaevanduse juhataja dipl. ins. härra Mürisepa lahke vastutulek ruumide muretsemise, toitlustamise ja muu majandusliku külje korraldamise alal.

L. R.

Tubane kahur.

Mida kõik „pakane“ ei sunni tegema.

Kahur on valmis.

- 1) Patarei pealik leitnant Herbert Luha.
- 2) Siderühma pealik leitnant Huik.
- 3) Siderühma pealiku abi kra Kivistik.

Suurtükimees lööb „lahingut“ rohkem kohal töötades, seepärast ka puht suurtüki eriõppused on rohkem kohalseismise iseloomu, nagu õppus suurtüki juures, telefonistide õppus jne. Just seepärast annab ennast tunda kõva külm eriti suurtükimehele. Külma ja gripide peale vaatamata korraldas Narva malev mitmepäevaseid suurtükimeeste õppusi ja osalt ka lahinglaskmisi. Ehkki õppusi ja harjutusi tehti kaunis rohkesti, tundus siiski nende järele veel tarvidust.

Kuna aga väljas kahurite juures seismine muutus peaaegu võimatuks, teisest küljest aga oli hea tahe ja kindel soov katkestamatult jätkata praktilisi harjutusi, tuli Narva patarei algupärasele mõttele — viia suurtükiõppus üle kinnisesse, sooja ruumi, kus oleks mugav töötada. Selle eesmärgiga „meisterdati“ puust kahuri mudel, mida siin kujutab ka meie pilt. Mudelil on oma lukk, peale selle korralik „tõstemehanism“, nurgamootor ja kvadrandi asemed. Muidugi suurt tänu on Narva patarei võlgu kohalikule mööblitöösturile hr. Kivistikule, kes oma lahket kaasabi, samuti ka kõike materjali, isegi tööjõudu, selleks pakkus.

„Ka naised peavad oskama hinnata sõjahädaohtu.

Grupp Haapsalu kodukaitse 'aoskonna liikmeid gaasitorbikute käsitamise õppusel.

„Kaitse Kodu!“ loeb iga riiklikult mõtleja Eesti kodanik!

Isa ja poeg.

Mart Mardos.

Oli tilluke ja madal kamber, nagu hiirelõks. Lagi ja seinad suitsust ning tahmast üleni leinarüüis, lai savikividest ahi õhetas seinaveeres nurgas kuumust. Kit-sas kasepeerg põles praksudes ja suitsedes ahjuprao vahel, heites oma vaevalt nähtava valguse üle söögi-laua ja inimeste nägude.

Olid kolmekesi soojas kambris.

Isa istus nurgas, selg vastu õhetavat sooja müüri, kustunud piip suus. Istus ahju soojal ja jälgis tera-sena poja iga liigutust.

Sõi poeg vilkalt ja ahnena laua taga. Pistis kähku küpseid kartuleid suhu suu matsudes. Kui üks kõrist alla läks, pistis nobedasti jälle teise asemele, torkas kahvli kartulisse, kastis soostisse ja siis pani suhu. Helpis veel peale petipiima, mis oli vedel ja sinine.

Ja kui Pirt, nii oli poja nimi, süües leidis mahti, jatkas kõnelda oma elamusi.

... „Mis seal siis ikka, mõtlesin endamisi. Valged olid läinud, punased peremehed, oli kohane aeg kasu-tada juhus. Ja astusin siis vabatahtlikuna punaväkke. Oli mul seal ees juba üks tuttav komissar, vana kooli-sõber. See siis mulle sokutas ki sooja koha. Päeval mul pole tegemist midagi. Kõhutan vaid voodis nagu Otaste parun, jalad seinal. Aga kui saabub öö, siis ko-gun oma mehed ja valii! bursuide kortereid läbi ot-sima. On tulutoov amet see, peab ütleva, on tõesti. Mis läbiotsimisel vähegi hinnalisem ese silma vilksa-tab, see ka kiiresti tasku libiseb. Oh, oh, oh, hõõ! Ja pagana pihta, seesuguseid esemeid on bursuidel küll ja küll. Kui juhtud mõnikord tulema linna, astu ka minu poole korra sisse, küllap siis näed veel, milline kor-teri sissesead mul on. Oi papi, midagi romaanelikku, ot-sekui Kuusalu kirikus. Aina kallid nahad ja vaibad põrandail, kuulod maalid seinatel, kuld ning hõbe, brilljant ja pärlid, ah kuis need sädelevad mu tubades elektril kiirgades.“

Pistis jälle kuuma kartuli suhu, jahedat õhku tõm-mates kurku, siis koputas uhkustundes endale rinna pihta, lausus:

„Jah, isa, sedasi nüüdsel ajal maailmas elatakse.“

Ei isa teinud seda kuuldavakski. Kõssutas endi-sena sooja müüri ääres, otsaesine kortsus nagu vee-saapa säär, pea raskeid mõtteid täis. Ema üksnes võttis sellest poja õnnest osa. Ta lahja kortsune nägu, mis muidu on nii tõsine ja kurb, lõi nüüd hoopis rõõm-samakaks ja silmi sigis pisut helkijat läiget. Ei osanud midagi öelda ega teha. Silmitses healmeel nagu nõiutuna poja mehiste kogu ja näppis värisevi sõrmi kirju pearäti nurki.

Sõrmed olid kuivetanud ja soonehsed ning lõnga-värvist sinised. Aga pearäti nurgad olid lõua all sõl-me soetuna nagu hiirekõrvad.

... Kogu selle aja müttasime linnas ringi. Kuid nüüd järsku saadeti meid juhuslikult siia kirikumõisa, sest teadupärast pidavast siin valgetel kuskil olema salajane kokkukäimiskoht. Seni me veel seda pole suutnud avalikuks teha ja, tõtt öelda, ega just ei ole hoolinudki seda nii väga, sest siinsel mustakuuemeהל on vara, mis tahes või tahtmata tuleb enne hävitada. Kui siit ükskord peaksime lahkuma, siis tihjaks ja la-gedaks see kirikumõis jääb, päris tõesti.“

Vaikus sigis hetkeks kambril.

„Oleme siin juba nädalapäevi, ent siiski mahti ei ole saanud kodumaile tulla. Aga täna võtsin õige ette ja tuln tulema, sest oli nii suur soov, igatsus teid ja vana armast kodu näha. Ei ole ju mitmel heal aastal siia kanti saanud jalgagi. Kahjuks see meie kiriku-mõisa tulek juhtus ka nii ootamata ja kiirelt, et polnud aega ega mahti teile mingeid kingitusi kaasa võtta. Vaid juhuslikuna sain mõne asja kaasa tuua.“

Ja võttis voodi jalutsist seljakoti, tuuseldas tüki aega usinalt seal sees, enne kui soovitud esemed hak-kasid pihku.

„Näh, siin nad ongi!“ kohmas võidurõõmsana.

Mähkis paberi seest ühe pruunitriibulise suurräti välja ja ulatas emale.

„Mammi, see oleks siis sinule, ja see jälle sulle, isa.“

Seda öeldes asetas ta isa põlvele mitmevärvilise paberist tubakapaki.

„Eht Türgi tubak, pervõi sort.“

Pilgutatas ise kavalalt silma ja naeratas meele-hääle.

„Sa katsu, isa, kuidas ta lõhnab ja on pehme kui siid.“

Aga isa lõi ei-millekski panevalt käega ja kohmas:

„Tarvita ise, poeg, ei mina sellest hooli. Aitab mulle, vanainimesele, sellestki tubakast, mille ise olen kasvatanud.“

Ja pani paki lauale.

Poja nägu tõmbus kipra ja ta hakkas pisut pettu-nuna keerutama oma musti vurrusid, mis olid pikad ja lõppesid nõeltravatena. Iva aega seisis nii, siis istus tagasi laua taha.

Aga ema oli kui meelet ära. Tõmbas kärsituna kingitud räti õlule ja kilkas ning hüples lapsena. Tõi kummutilt pragunud väikese raamitud peegli ja paigu-tas selle lauale tulepaistele, teekannu najale. Vahtis siis end peeglis igamoodi ja kilkas ja kilkas. Oli nii õnnelik, nagu inimene, kes on elanud katta aastaid õn-netus abielus, kuid siis järsku saanud lahutuse.

„Ah kui soe ja kui pehme ta veel on! Ai, ai. No millise näo küll teeb Matiamina perenaine, kui homme neile lähen uues suurrätis. Vist oma vanad pastlad ta sööb kadedusest ära. Küllap vist!..“

Ja pisarad valgusid naisele silmi.

Pirt kallast teed kruusid ja tahtis hakata jooma, ent laual suhkurt ta ei näanud.

„Kus teil... seesamanegi... suhkur asub?“ kü-sis ta.

„Suhkur?!“ isa kukkus esiteks valju häälega kihis-tama, pärast sõnus pead raputades:

„Ei meie suu enam mitmel aastal suhkru maitsta ole saanud.“

„Aga kuidas te siis teed olete joonud?“ päris poeg imestununa.

„Vahest tõime linnast sahariini, kuid enamasti ole-me selletagi saanud läbi. Ei meil, vanainimestel, pruugi maiust taga ajada.“

„Hm, või sedaviisi,“ osatas poeg endamisi.

Oli lust teed juua, ent ei saanud sellega kuidagi hakkama. Sest kuidas sa jood, kui pole teps suhkru tisse panna. Ja mehike oli nii õnnetu.

„Oleksin teadnud, oleksin võtnud kaasa. Kuid kahjuks ei tulnud seda nagu ettegi,“ kurtis mees.

Maitset paaril korral niisamuti juua, kuid tee ei läinud kõrist alla, viha oli.

Aga järsku lasi mees pika rõõmsa vile kuuldavale, sest juhtumisi taskuis kobades leidis ühe paberi-kompveki.

„Kes otsib, see leiab,“ lausus rõõmsana ja kooris paberi ümbert ära ning viskas kompveki teevette sulama.

Till-tall, till-tall! keerles lusikas tilisedes kruusis ringi. Till, till! nii rõõmsalt see kostis, justkui sõidaks pulmarong praegu siit mööda.

Till, till, tilililil! Till, till, tilililil!

Aga ahju taga seadis kilk ka oma kintsuviuli hääle ja hakkas saagima:

„Kriiks, tsirik! Kriiks, tsirik!“

Ja oli äkki tare lustilikke helinaid, kergealgseid trillerdusi täis.

„Till-till, kriiks-tsirik! Till-till, kriiks-tsirik!“

Ent inimesed ei pannud seda tähelegi. See oli ju neile nii tavaline, nii igapäevne nähtus.

Ja igauks oli oma mõtetega ametis.

Pirt jõi kruusi tühjaks, äigas kuuevarukaga suu puhtaks, lõi paberossi mahvides põlema. Lasi end küünarnukile nõjatunult laua najale ja hakkas seletama. Pajatas pikalt ja laialt kommunismist ja praegusest Nõukogude Venemaast, kiites suure suuga ning suurendades iga pisemat kui hüvet, kuidas aga veel vähegi mõistis. Mida ta ei teadnud või mis talle eneselegi oli tume ja arusaamatu, selle ta lihtsalt rääkis oma peast. Ja läks mehike ise seejuures seevõrra hasarti, et nägu lõi lõkendama, silmad kiirgama.

Ent see kõik jättis isa võrdlemisi külmaks. Ta kuulas tüki aega poja kelklemist, mis tundus talle putuka tüütava pirisemisena.

Viimati kohmas jutule vahele:

„Kas see ongi see kommunism?“

„Missugune?“

„Noh, see, — millest sa ennist rääkisid. Et mis teine on higi ja vaevaga endale kogunud, see sina võta väevõimuga endale. Ja kui ta mõtleb veel selles loos teisiti mõelda, siis tee üsna lihtsalt ja pikema jututa: seina ääre.“

Pirt vahtis arusaamatuna kübeke aega isale otsa, kuni leidis kohase vastata:

„Arvad, et see varandus on bursuidel nende oma higi ja vaevaga teenitud?! Ilus tervis! Puhha kõik teistelt välja pigistatud.“

„Nagu näiteks see sõrmuski, mis sul praegu sõrmes ilutseb. Küllap ta õiguslikult kuulus sulle, kui sa ta kustki vehkisid sisse. Eks ole tõsi?“

Muigas ikka edasi ja tähendas sõrmega poja käele. Oli tõesti pojal sõrmus sõrmes, mingisuguse punase kalliskiviga, mis sädeles ja kiirgas peenestalt paistel kui tilluke vikerkaar või nagu jõulupuu säraküünal.

Ei poeg vastanud esmalt midagi. Lõi häbelikuna silmala maha ja katsus salamisi sõrmuse teise käre alla peita. Alles vähe aja pärast lausus vastuseks, nagu enda vabanduseks:

„Noh, peab ju ka iseenda eest hoolitsema. Ei pea kogu oma eluaja olema ainult popsi poeg. Nüüd ju kohane võimalus luua endale soodsamat tulevikku.“

Ja sigis vaikus siis kambri.

Isa silmitses terasena veel korraks poega ja mõtles edasi oma mõtteid...

Tuli meele tal poeg seesugusena, kui Pirt oli veel alles nooruke, enne sõjaväkke minekut. Kuidas ta oli siis ausust taga nõudnud, ja et teise vara himustada, seda ei tulnud tal meelegi. Pirt oli tol korral seesugune vagane poisike, kes ei läinud uputama isegi kassipoegi ega omandama nõopnõela, mis kuulus teisele. Aga nüüd... Millestki muust ei räägigi kui vaid tapmisest ja võõra vara omandamisest, nagu see oleks mõni igapäevane tähtsusetu sündmus. Ja üks seda ole teinud kõik need mitmed sõja-aastad, jah need pikad verised aastad, mil poeg viibis vaenuväljal.

Ja tõmbus üha rohkem ja rohkem kipra vanamehe otsaesine, jatkates kerida oma rasket mõtetelõnga.

„Mis kasu on seesugusest inimest?“ tärkas talle äkki pähe. „Seesugusest rikutud hingest?“

Kuid kaugemale ta mõttelõng seekord ei küündinud.

Olid tüki aega sedasi vaikides. Pirt tõusis järsku laua tagant püsti, vaatas oma kuldkella ja ütles:

„Vaja ka hakata minema. Kell juba üle kümne.“

Ja sedasi öeldes ajas pihtkasuka selga, litsus pa-paahha silmini pähe ja sidus vööle hõbedase kasaka-mõõga, mille käepidemel ebeles punane lint.

„Kas hakkad juba minema või?“ küsitles ema, kes oli seni voodil tukkunud, äsja kingitud suurrätt ülul.

„Jah, ega enam aega piisa.“

Ja pakkus emale jumalagajätuks kätt.

„Kui mõnikord veel peaksid mahti leidma, Pirdike, pojuke, eks tule siis meid ka vähekeeks jälle vaatama,“ ütles ema ja hoidis kaua pakutud käe oma pihus pisarate purskudes silmi.

Voolasid pisarad, mis olid suured ning soojad, üle kortsunud näo ja langesid kambri laudsele põrandale.

Tipp-tapp! Tipp-tapp!

Poeg pakkus ka isale kätt, kuid see ei võtnud seda vastu, ütles:

„Odot, ma saadan sind vähe.“

„Noh hea küll,“ vastas poeg ja tahtis nurgast võtta karabiini, kuid isa oli kärmem.

„Oot, las ma kannan. Pole teda enam hulgal ajal pihkugi saanud, ise ma aupärast veel vana jaapani-aegne soldat. Nüüd oleks jälle nagu lusti teda kanda, kas või silmapilgukski.“

„Kuid ole, isa, ettevaatlik, püss on laetud.“

Isa viskas püssi rihmapidi õlale.

„Noh, nägemiseni siis, ema!“

Ja isa tõmbas tagaskätt ukse paukudes kinni.

Väljas oli valge nagu päeval. Suur täiskuu oli ke-seet taevalage nagu ümar latern ja taevas polnud pilve-kriipsugi näha. Vaid miljon tähesilma sädeles ja vä-rises kõrguses ning aiateibad plaksusid. Külm oli ränk. Kuski kaugel undas üksik koer. Ta hääl kõlas nii nukrana, nagu hüüdjä hääl tühjas kõrves.

Isa-poega sammusid sõnalausemata piki lumist teerada mustendava kopli poole. Isa käis ees, poeg taga järel lume kriuksudes säärikute taldade all.

Nad astusid ja astusid ja kui nad olid saabunud koplis tihedate raagunud pöösaste vahele, jäi isa järsku seisma.

„Mis on?“ küsitles poeg võpatades.

Isa ei vastanud midagi. Pööris vaid end ümber ja vahtis mõttes pojale otse näkku.

„Mis on, ah?“ küsitles poeg teist korda, ja hääl värises.

Lasi kartlikuna silmil vilkalt kõikjal ringi käia, kuid näha iseäralikku ei olnud midagi.

Kuu vaid paistis, tähed sirasid, nurmed valendasid ja aiateibad plaksusid.

Küsis veel:

„Mis lahti on?“

Agasinetas taevas, mustas koppel ja valendas lumi.

Sini-must-valge.

Mõõga küljes ebeles rätik.

Punane.

Need värvid, seesugused mõtted vilksatasid isal pähe, kui ta järsku asetas püssi palge, sihtis pojale otse kahe läikleva silma vahele ja enne kui too sai arugi, vajutas triklile. Aga välgatas tuli siis ja pauk kõmatas kui toobri põhjast ning hääletuna langes poeg lumihange.

Taevast langes täht alla, pikk tulejuga taga.

Tallinna kaitseliidu sõjasõidult.

Suured märtsikuu lahingud.

8. märtsil seisid meie väeosad järgmistel seisukohtadel:

- 1) Mustaoja sillal Tallinna 5. roodust ja 1. roodust üks rühm kuulipildujaga.
- 2) Tallinna 5. roodu üks rühm Koikülas.
- 3) Mõniste-Saare liinil Tartu 3. rood ja Tallinna 1. roodu kolm rühma.
- 4) Varstu külas Tartu 2. roodust 45 meest.
- 5) Rütli ja Kikkre külaledes, Krabi mõisast lõunapool Tartu 1. ja 6. rood.
- 6) Korneti mõisas Tallinna 3. rood.
- 7) Rulli karjamõisas ja Kikkre külas 80 meest Tartu 3. ja 4. roodust.
- 8) Vikke külas Tallinna 2. rood.
- 9) Käbli talus Viljandi kaitseliidu 1. rood.
- 10) Podrametsa talus Viljandi 2. rood.
- 11) Kitse külas Viljandi 3. rood.
- 12) Sistine külas 7. jalaväepolgu pool roodu.

Meie mehi võis arvata kokku 1500 meest, nende vastu oli vaenlasi aga mitu korda rohkem. Misso ümbruses asus 3. kommunistlik Eesti polk, kus oli 9 roodu, igas kuni 100 meest. Igapäev tuli polgule täiendusi juure, ühel päeval sada ratsanikku eestlasi, lätlasi ja soomlasi.

Vana-Laitseni juures oli Pihkva kommunistlik polk, kus oli kokku umbes 1200 meest. Edasi olid Läti polgud ja 49. kütipolgu 8 roodu, igas roodus 160—220 meest. Kokku võis vaenlasi olla 3500—4000 meest. Peale selle olid suurtükipatareid, ratsamaakuulajate komandod. Venelastel oli ka palju rohkem kuulipildujaid kui meil.

Seni oli olnud vaenlasi meie vastu vähem ja sai nendest hõlpsasti jagu, nüüd aga saadeti vastaste poolt ikka uusi jõude tulle ja kogu väerinnal tungis vaenlane meie väsinud vägedele peale.

8. märtsil sundis vaenlane meie väeosad Mõniste-Saare liinilt taganema Varstu Matsi rajooni. Rulli ja Kikkre külad jätsid Tartu mehed maha. Vaenlane asus Lutsneeki mõisa, meie väed taganesid Melsubi teeristile. Samuti taganesid Tartu mehed Krabi mõisa juurest kuni meie pataljoni staabi lähedusse. Tartu meeste taganemise tõttu pidid taganema ka Tallinna roodud. Viljandi mehed taganesid Rogosi mõisa juure, mis käis päevajooksul käest kätte.

Ainuke, kes sel päeval oma seisukohale jäi, oli Tallinna 3. rood, kuid tema seisukoht Korneti mõisas oli nüüd äärmiselt hädaohtlik. Teiste roodude taganemise tõttu olid vaenlased 3. roodust kahelt poolt mööda läinud ja ähvardasid teda täieliselt ümber piirata. Kolmandal roodul läks aga korda metsateid kasutades kotisopist välja tulla.

Nüüd ei olegi enam vahet, vaid lahing ja võitlus on iga päev, vaenlane tungib suurte jõududega ägedasti peale, kuid meie väe ülemjuhatuselt poolt nõutakse mitte ainult vaenlase kinnihoidmist, vaid kästakse peale tungida ja vaenlast löüa.

Tallinna kaitseliidu pataljon on äärmiselt väsinud ja sulab silmanähtavalt kokku.

Pataljon on 2 kuud vahetpidamata liinil, kogu aeg laial frondil peale tungides. Kuni Võruni olime kuulipildujateta, neid pidime vaenlaselt alles võtma. Pidi saadetama Tallinna 2. pataljonist 2 tugevat roodu, kuid seni on saadetud ainult 107 meest, kellest praegu veel ainult 50 meest on järel. On tungivalt vaja täiendust ja pataljon on vaja uuesti vormeerida, muidu võib ta täiesti kokku sulada. „Ma ei või võtta enda peale vastutust selle eest, et väikestel, äärmuseni väsinud haigetel roodudel, kus inimesed vaevalt jalal seisavad, läheb korda täita ülesanded, mis nende peale pannakse.“

Säärane oli seisukord Tallinna kaitseliidu pataljonis, kuid sel ajal oli igal pool kibe ja ei olnud kustki võtta mehi, kes oleksid asendanud liinil seisjaid.

Vaenlane jätkas pealetungi, meie mehed katsusid oma poolt ühel ja teisel kohal peale tungida. Lutsneeki ja mõned teised kohad võetakse tagasi, kuid neid ei suudeta käes hoida.

Uus pealetungimine.

14. märtsil valmistatakse meie vägede poolt lõuna väerinnal üldist pealetungi. Selle pealetungi plaani järele pidi tungima peale:

- 1) Üks pataljon „Pohjanpoegi“ 6 suurtükiga Vastseliinast Panikovitschi-Irboska alevi peale.
- 2) 2. jalaväe polk ja 1 eskadron ratsaväge 4 suurtükiga Pimscha-Petseri-Irboska sihis,
- 3) 7. jalaväepolk 4 suurtükiga raudtee ja Peipsi vahel — Pihkva sihis,
- 4) Viljandi kaitsepataljon, Tallinna 2. rood, Tartu 3. ja 4. roodu osad Misso-Rogosi Lutsneeki sihil,
- 5) Tallinna 3. rood, Tartu 1. ja 6. rood Hinzige, Semeli ja Rütli külaledes sihis,
- 6) Tallinna 1. ja 5. rood ning Tartu 2. ja 5. rood Varstu-Mõniste-raudtee vahelisel joonel.

Hommiikul vara, pimedas, algasid meie roodud tegevust, kuid mitmel pool asus vaenlane vastupealetungile. Nii andis vaenlase patarei Krabi mõisa juures meie seisukohtadele kogupaukudega tuld. Vaenlase pealetungimist toetasid igal pool suurtükid, kaitseliidu pataljonidel polnud aga suurtükke.

Mõniste mõisa ja raudtee vahel võtsid Tallinna 1. roodu mehed ära Punso ja Sooru karjamõisad, kuid olid varsti sunnitud taganema. Vaenlane tungis Varstu külla.

Tallinna 3. rood ei saanud Pangu ja Paperneeki talude juurest edasi, vaenlase olid Korneti mõisa juures head seisukohad, kuulipildujad ülal mäe otsas.

Vastseliina pool tegid soomlased lihunikutööd, kuid ei saanud palju edasi, sest „vaenlasi oli palju ja tapmist palju“.

14. märtsi õhtul said soomlased saagiks ühe soomusauto.

Sama päeva õhtul algas vaenlane Rogosi ja Lutsneeki vahel vastupealetungi. Viljandi pataljon oli kord ümber piiratud, kuid öösel läks tal korda end läbi murda ja asuda Preksa küla juonele.

Meie mehed katsusid vaenlase Rogosi mõisast väljakuulutada. See läkski korda, kuid ta ei taganenud kaugemale kui metsa ääre, sinna jäi ta peatuma.

Brigaadi ülevalt kolonel Kubbolt tuleb Võrust uus käsk: „Kõik reservid välja, vaenlane peab löödud saama.“

15. märtsi päevakäsus tähendab pataljoniülem Sternbeck: „15. märtsi ööl ei magata meie vägedes, merelt kuni Peipsini.“

Vaenlane ei kannatanud seni õisi lahinguid, seepärast oli ka käsk öösel peale tungida.

15.—16. ja 17. märtsil kestsid ägedad lahingud. Vaenlast oli mitu tuhat, meil aga ainult Tallinna pataljonis 18 ohvitseri, 411 püssimeest, 6 kuulipildujat ja 7 automaati, Tartu pataljonis 7 ohvitseri, 348 püssimeest, 3 kuulipildujat, 7 automaati, Viljandi pataljonis 130 püssimeest. Siin olid kõik tegevad väed ja reservid, kokku 914 meest.

17. märtsil tungis vaenlane Krabi juures peale Tartu 1. ja 6. rood jooksid laiali. Pataljoniülem kapten Eller sai mehi koguda ja seisukoha võtta alles Vana-Viitinas.

Tallinna 3. rood jäi jälle raskesse seisukorda Muschka küla juures. Vaenlane ähvardas metsateid kaudu tungida välja Mõniste-Võru teele. Kolmandale roodule anti käsk Krabi-Rõuge teel vaenlasele külje pealt peale tungida.

Kuid ei jõuta vaenlast kinni pidada. Üks vaenlase salk on juba Raudsepale sisse tunginud ja asub Matsi mõisale peale tungima. Lutsneeki poolt tungis vaenlane Melsubis seivatele gruppidele seljataha. Ühendus 3. rooduga on katkestatud. Samuti ei tea 3. rood, kus asuvad Tartu mehed. Kolmas rood on jällegi vaenlase keskel, kuid 18. märtsiks läheb tal korda Kembri küla ja Vana-Viitina vahel vaenlasest läbi tulla.

Ka Tallinna 2. roodule tungis vaenlane seljataha. Pealetungimise asemel tuleb meil taganeda. Pataljoni staab asub Rõuge kiriku juure, meie väed taganevad Uue-Nursi mõisa, Haanja ja Plaani vahele

suurele teele. Vaenlane surub suurte jõududega peale, tuleb jätta maha ka Rõuge.

Verised ja rasked võitlused Rõuge ümbruses.

See oli raskemaist momentidest Eesti vabadussõjas. Vaenlane surus suurte ja värske jõududega peale, meie väsinud ja arviliselt kokku sulanud kaitseliidu roodud tegid üllinimlikke pingutusi, et vaenlast tagasi lüüa. Pataljoniülevalt saabus käsk pealetungimiseks. Kui rooduülemaid teatasid, et mehed on väsinud ja haiged ja et pealetungimine võimatu, teatas pataljoniülem: „Ei ole kustki mehi asemele võtta, me peame sõdima. Ei või fronti jätta lahti.“

Pataljoniülem lubas „veriselt tagant lükata“, kui käsku ei täideta.

Seisukord oli meeleheitlik. Roodudes olid suured kaotused. Ratsaeskadron, mis appi tuli, kaotas hulga hobuseid ja oma vahva komandöri:

Saabus abiks Tallinna kaitseliidu 2. pataljoni rood, kuid need polnud sõjamehed. 19. märtsil kästi neid Rõuge kiriku juures asuda pealetungimisele, kuid selle asemel jätsid poisid oma senised seisukohad omavoliliselt maha ja taganesid. — Selgus, et Tallinnas harjutustel pole olnud mingit korda. Ohvitseridel pole olnud õigust mehi karistadagi, kui nad õppusele ei tulnud. „Säärane rood pole täiendus, vaid raskuseks ka teistele meestele.“ teatas pataljoniülem.

3. rood võttis Sänna teed Rosiko ja Fierenhoffi juures enda alla, kuid pidi ikkagi taganema Uue-Nursi juure, sest vaenlane püüdis teda ümber piirata. Samal päeval taganesid meie väed Fierenhoffist ja Rosikolt.

20. märtsil on Tallinna mehed taganemisel oma automaatpüssi Sänna juures maha jätnud.

Samal päeval jõuab appi soomusrongi dessant. 3. Tallinna rood asub piirama Sänna mõisat.

22. märtsil kestavad võitlused edasi. Tee Rõuge ja Sänna vahel on jälle meie käes. Vaenlane hakkab vasima ja tombub tagasi.

25. märtsil on meie väed juba Vana-Viitina ja Mikita juures. 3. rood võtab ära Mikita küla.

26. märtsil jõuavad appi Kalevi malev ja üks suurtükipatarei.

27. märtsil on meie vägedel lahing juba Korneti ja Misso mõisate ümbruses.

28. märtsil asuvad meie väed peale ägedaid võitlusi Peetsi, Alsiku küla, Hopa jaama, Uue-Roosa, Oppekalmi ja Vana-Laitseni juonele.

Vaenlane taganeb, õigemini põgeneb, tervel rindel. 30. märtsil asusid Tallinna kaitseliidu roodud: 1. rood Hopa jaamas, 3. rood Oppekalmis-Schlukkumis, 2. rood Vana-Laitsenis.

Eestlaste meeleavaldus autonoomia nõudmiseks Peterburis Tauria palee ees 30. märtsil 1917. a.

Ei ärata isu!

Soovitan teile head juukseveett; see on parem vahend juuste jõudsaks kasvamiseks.

— Hm! Aga lubage küsida, miks teil siis omal pea paljas on?

Aprillikuu rasked võitlused.

Vaenlase taganemine jäi varsti peatuma. Venemaa, kes alul Eesti sõja peale vaatas kui „Eesti kommuuna“ eraasja peale ja „Eesti kommuunat“ ainult toetas, võttis asja nüüd juba päris tõsiselt. „Eesti kommuuna“ oli veebruarikuus lõplikult purustatud ja Eesti piiridest välja löödud. Seejuures said peksa ka puht Vene polgud ja kommunistlikud väeüksused. Venemaal nähti, et siin polegi tegemist naljaga, vaid päris tõsise sõjaga.

Suur Venemaa, tundes oma enesearmastuse olevat puudutatud, saatis nüüd juba suuremad ja paremini varustatud väehulgad Eesti vastu. Suurearvulise ülejõuga taheti meid puruks muljuda.

Aprillikuu hakatuseks olid ka lätlased meie abil saanud nii kaugele, et neil olid juba mõned Läti väeosad sõjaliinil. 2. aprillil hakkasid lätlased polkovnik Semitani juhatusel tungima peale paremal pool Marienburgi raudteed.

Tallinna 3. rood sai käsu lätlaste aitamiseks Luzenhofi kõrtsi juurest tungida Reppekalni peale. Ka 1. rood pidi aitama kaasa.

Vaenlane asus tervel rindel jälle liikvele. Lätlaste pealetungimine ei õnnestunud, 8. aprillil taganesid lätlased ja seepärast olid ka Tallinna pataljoni osad sunnitud taganema.

Vaenlane asus uuele raskele pealetungile. 16. aprillil oli ta juba Rulhi-Lutsneeki-Kollneti-Krabbi juures.

19. aprillil olid meie väed juba Vana-Viitina ja Rõuge vahel.

21. aprillil pommitas vaenlane Rõuge kirikut.

23. aprillil oli vaenlane juba Vana-Nursi ja Uue-Kasaritsa teeni välja jõudnud ja ta suurtükid ähvardasid juba Võru-Petseri raudteed.

Mõned meie sõjaasjatundjad peavad seda üheks kõige hädaohtlikumaks momendiks meie vabadussõjas.

Nüüd tõmmati siia rindele ka meie vägesid rohkem kokku. Kaitseliidu roodudel olid ägedad ja rasked võitlused Rõuge ümbruses. Nüüd ei olnud enam partisaanisalkade lahinguid ja ühest mõisast teise sõite, vaid Rõuge mägedes ja orgudes tuli kaevata kaevikuid ja vaenlase seisukohti tuli tormijooksuga ära võtta.

26. aprilliks oli Rõuge mõis jälle meie käes ja pataljon liikus edasi Viitina poole.

Rasked võitlused kestsid veel edasi maikuuni, kuni võimaks vaenlase võim murti ja ta üle Eesti ja Läti piiride visati Venemaale.

Kaitseliidu pataljoni lõpp.

1. mail 1919. a. andis ülemjuhataja käsu, et Tallinna ja Tartu kaitseliidu pataljonid tulevad ümber vormeerida — 8. jalaväepolguks. Ümbervormeerimine võis teostatud saada alles siis, kui vaenlane oli löödud juba põgenema, vist 10. mail.

See pataljon, mis Tallinnast välja sõitis, oli ammu enne seda juba otsa lõpnud. Vanemad mehed olid vabastatud või haigetena või haavatutena evakueeritud Tallinna. Järele olid veel mõned üksikud nooremad mehed, kes kuulusid mobilisatsiooni alla, ja ohvitseridest üks osa. Näiteks 3. roodu komandör kapten Luppe oli kuni pataljoni lõpuni sõjaväljal, 2. roodu komandör kapt. Reitel jäi haigeks ja evakueeriti juba 6. aprillil haigemajja. Kogu aja olid roodudes lipnik Öunap, lipnik Mitt, leitn. Mager ja teised ohvitserid, samuti olid kogu aja liinil pataljoni ülem leitn. Sternbeck ja tema abilised lipnikud Kirschbaum, Neumann jne.

6. mail nimetati Sternbeck alamkapteniks. Pataljoni täienduseks saadeti kõige rohkem mobiliseeritud mehi Võrust. Märtsi lõpul ja aprillikuu kandis pataljon küll ikka veel Tallinna kaitseliidu pataljoni nime, kuid oma koosseisu poolest oleks pidanud ta kandma Võru kaitseliidu pataljoni nime. Meeste enamus oli võrulastest.

Tallinna kaitseliidu pataljonist moodustatud 8. rügement jäi kuni vabadussõja lõpuni väerindele, võitles viimati Narva rindel, kus langes muude seas ka erdine 3. roodu lipnik Öunap.

Tallinna kaitseliidu pataljon asus sõjaväljale siis, kus meie kaitseväge oli alles organiseerumisel. Oma mõjukogu peale vaatamata täitis ta tema peale pandud ülesandeid ja aitas ka oma verega ja vaevaga luua vaba Eestit.

E. T.

Kuue

Maia Talvio romaan

Soome vabadussõjast. Soome keelest tõlk. L. K. (Järg 9.)

„Ema naeratas, kiigutas end istukile edasi-tagasi ja pühkis näpud aluskuuega puhtaks.

„Tookord, kuule, kui sa alati käisid reisismas — võib-olla ei sõitnudki sa arsti juure, vaid... Sa olid igakord nii ilus, kui jõudsid koju, ja sul olid ilusad uued kleidid. Sa võiksid nüüd kord kõnelda minuga ka avalikult, olen selleks juba küllalt vana. Nagu ei mõistaks ma sinu naeratust! Sa igatsed isegi nüüd veel oma nooruspõlve aja järele, kas usud sa, et ma seda ei aima? Üht võiksid sa mulle igatahes ütelda: kas ei olnud sul kunagi halba südame-tunnistust?“

„Ema tõstis oma niisked, pruunid silmad ja ei naeratanud enam.

„Tahan sulle ütelda üht: sa armastad oma meest, kui kõneled halvast südame-tunnistusest. Teda sa armastad ning see asi selle Fedjaga, see läheb mööda...“

„Ema ja tütar vaatasid hetkeks üksteisele otsa.

„Inimesi on nii mitmesuguseid,“ ütles ema ja naeris, nagu oleks ta silm ulatunud vaatama laia kaugusse täis rõõmsaid seiklusi. — Jumal on nad loonud nii mitmekesistena...“

Piina astus tuppa ja sulges enda taga ukse. Perekonnal ei olnud saladusi tema eest. Ta võttis tühja taldriku perenaise põlvilt ja pani selle lauale, istus siis lävele, mille taga lärmitsevad lapsed, avatles kassi oma sülele ja hakkas vestlemist jälgima.

„Kas see oleks sulle meele pärast, kui Toivo tõesti kunagi enam tagasi ei tule?“ küsis ema.

„Ma ei tea. Ma ei soovi talle mingit kurja. Ma muutusin nii rahutuks, kui ta ütles, et ta olla mind armastanud. Talupoja armastusega, ütles ta. Kas on siis olemas ka säärane armastus, mis on kui jää?“

„Mis... kas ütles ta nõnda?“ hüüdis ema. „Jah, midagi ei põle nii kui jää. Mõtlen rauale külma käes. See rebib naha sõrmedelt.“

Viimaks ometi hakkas valgus paistma Someri perenaise südamesse.

„Mida olen ma teinud!“ pääsis ta huulilt. Piina surus suure, laisa kassi vastu oma põske ja seletas:

„Perenaine peaks nüüd, kus mees on reisisdel, pisut lõbutsema, see on kõige parem. See ei tee kellelegi kurja ja noorus on niigi pea ot-

sas. Ta on ikka olnud nii metsik, see Tuunade poeg — olen seda ütelnud esimesest hetkest alates, et meie Sylvil pole aega temasse süveneda. Isegi peigmehena ei osanud ta naerda. Mida peab peale hakkama inimesega, kes ei oska naerda. Kas on ta küll kunagi osanud suudelda oma naist?“

Mäkimatka perenaine hakkas naerma, Sylvi Someri nägu aga kattus tumeda punaga. Piina jätkas hoolimatult:

„Meie Sylvi suunurgad ütlevad mulle praegu, et Tuuna poeg ei ole kunagi suutnud suudelda ta huuli. Ta on üks põikpea. Mees peab oskama suudelda naist, seda peaksin vist teadma. See peab sündima nõnda, et minnakse puruks ja lämbutakse. Ning siis, et see Tuuna poeg kunagi ei osanud naerda. Milleks kõik maine varandus, kui puudub naer. See on tõesti tähtsam kui söömine. Ning veel tähtsam kui kümme käsku. Rõõm on peasi. Eks ole, Mossa, mis? Meie oskame naerda, mis?“

Ta oskas tõepoolest naerda. Keha võngutades ja kiigutades, pead surudes vastu elavat, sooja kompsu, kihistas ta kassi kasukasse. Hihihi-hii... .

Sylvi Someri ei naernud.

„See on nüüd siin sellane lõbuaeg meie tüdrukutele!“ jätkas vanaeit. „Sest poisse on nüüd küll ja küll. Las' nad naeravad, las' nad naeravad, hihi-hihi-hii, eks ole, Mossa-kiisi?“

„Ning pärast nutta!“ katkestas teda Sylvi Someri.

„No jah, noh, inimene nutab meeleldi, kui ta ainult enne on saanud end kord põhjalikult tühjaks naerda.“

Lapsed alustasid tormijooksu ukse poole. Piina surus seljaga vastu ja hakkas valjusti hirnudes naerma.

„Emand, kuulge ometi!“ sosistas ta seepeale, litsudes õlgadega vastu ust, mille lapsed vahete-vahel suutsid ajada pisut praokile: „Ei tea, kas peaks olema õige, et see Vene isandakene juba jälle kellegi teisega lõbutseb? Mina küll arvan seda, kui nad hiljuti õhtul seisid puiesteel ja lobisesid... Kahju, et peremees läks minema — kogu armastusel kadus ju muidugi terve ta vürts, kui polnud enam vaja kedagi karta. Aga kui noor proua nüüd püüab olla nii, et ta enam ei katsu hirmutada Vene

noorhärat ja lastetüdrukut — küllap siis lõpeb neil ka peagi juba see uus armastus, kuna puudub ohtlikkuse tunne.“

Noor perenaine virutas rusikaga vastu lauda ja kargas ülivihaseks püsti.

„Ema — ning seesugusele inimesele oled sa usaldanud meie kasvatamise!“ hüüdis ta. „Ära siis imesta, et me kõik kokku oleme kasvanud kõlbmatuiks inimesiks. Ema, kuidas võisid sa seda ometi teha!“

Piina peitis näo kassi karvadesse ja naeris nõnda, et terve tuba vastu kajas. Tal oli hele, noor naer, nõnda et raske oli endale kujutelda, et selle väljendajaks oli too vana, räpane eit, kes küürutas ukšelävel ja kelle hallid juuksesalgad lohakalt rippusid näole.

„Sa vana narr,“ algas Mäkimatka perenaine.

Piina vaikus silmapilguks ja heitis üle kassi kaela ühe pilgu oma käskijannale. Aga ühtlasi hakkas ta jälle naerma. Nüüd naeris ka juba perenaine. Ning peagi naeris ka Someri perenaine kaasa. Samal hetkel näis ka Sylvil elu kerge olevat. Kus oli kirjutatud, et inimesel peaks olema halb südametunnistus? Jumalik oli ju elada. Nad naersid kõik kolm nii, et piisarad tungisid silmi. Mis sest, kui Fedja teda enam ei armastanud!

„Sa vana narr,“ ütles viimaks Mäkimatka perenaine oma teenijannale, „tõuse üles ja lõpetta rumaluste rääkimine. Lase lapsed sisse ja kata mu jalad kinni.“

Ta vajus sängile, vanaeit astus vahetpidamata naerdes suurte sammudega üle põranda, pani kassi voodisse ja kattis emanda kinni. Uks kargas lahti, lapsed tormasid tuppa ja hüppasid kohe voodi juure. Õieti lükkasid mõlemad tüdrukud pigemini oma venda enda ees edasi. Väike Lauri astus kangena ja mõteisse süvenuna edasi, tütarlapsed karglesid kui liblikad ümberringi.

Kirikumõisa lapsed mängisid viimasel ajal ühte mängu, mis seisis selles, et valmistati seaduselaegast, armujärgest, lühtreid, lauda ning igasuguseid riietusi ja preestrikuubi. Jeremias löikas üksikud osad papist ja paberist välja, kliisterdas osad kokku ja maaliskas nad kuldseiks, siniseiks ja punaseiks. Tihti tuli Jeremiase isa ja aitas kaasa, ning õpetajanna - tädi andis Hagarile ja Lydiale nõu õmblemise juures. Väga raske oli valmistada ingleid. Jeremias oli Irjale käskinud hoiduda vagusi, et ta inglite nägusid võiks löigata tema näo järele, ainult ilusamaid. See oli suurepärase. Õpetajannatädi pahandas nendega, sest lapsed ei tahtnud muud kui mängida. Jeremias oli kui palavikus, ta isa oli mures ta pärast.

„Laurist saab kirikõpetaja,“ seletas väike Someri poisike, äkki elavamaks muutudes.

Tütarlapsed painasid vanaema, et ta neile annaks riiet ja lappe.

„See peab olema linane riie, valgest, kallihinnalisest lõngast ja korrutatud lõngast... ning üks peaehe, ning sellele kirjutatakse... kirjutatakse...“ kordas Irja innukalt peasja mäletamata.

„Issandale pühitsetud!“ sõnas Lauri.

„Aga Jere on ülempreester!“ hüüdis nüüd Väike-Siiri kõrgendatud häälel.

„Vanaema annab linast riiet, valget linast riiet ja siidi... Kas sa annad, vanaema?“

Kirikumõisa laste kummaline mäng oli muude sündmuste kõrval kõneaineks kogu külale. Mitte ainult Sylvi Someri ja ta ema ei küsinud endalt imestusega, mis küll peaks saama Jeremias Nahisest. „Issandale pühitsetud“ — oli väikese Jeremiase isa neile hellalt vastanud. Aga kihelkonna naised olid vangutanud pead ja sosistanud: „See laps ei ela kaua.“

„Perenaine võiks neile anda oma siidkleidid sealt kapist,“ pani Piina äkki leidlikult ette. „Nad on kakskümmend viis aastat vanad, mis mõte on neid veel kauem alal hoida. Seal on üks roheline, üks sinine, üks punane...“

Vanaeit oli juba ukse juure rutanud, kuid Someri perenaine ei olnud sellega nõus. Oli ju veel muid lappe olemas. Ja lapsed olid ju niigi juba küllalt saanud.

Lappe tuhnides mitmesugustes lappidekastides, kõnelesid ema ja tütar meestest, kes olid asunud saladuslikule teekonnale. Ema oli rahulik ja veendunud nende peatses tagasitulekus. Rõõmsalt seletas ta ka, et Sylvist ja Toivost veel kord saab õnnelik abielupaar. Talupoja armastus oli ikka väga ustav.

Sylvi istus paigal ja vaatas välja.

„Sinna nad sõitsid,“ libises vaevalt kuuldavalt ta huultilt.

Seal astus ta väike poiss ta juure, ta kahvatu nägu vaatas sinise riide alt välja, mis talle mängus piiskopimütsina ümber pea oli mässitud.

Kuhu sõitsid isa ja onu Arvo?

„Kuhu sõitsid isa ja onu Arvo?“ küsis ta pead viltu hoides ja pisaraid neelates.

„Ema sai aru, et ta valjusti oli mõtelnud, tõstis väikese mehikese oma põlvele ja hakkas lõbusasti vestlema:

„Vaid sinna välja jääle. Seal sõitsime ka meie vastlapäeval, kas mu südameke seda enam ei mäleta? Nad tulevad peagi jälle tagasi. Vaata ainult neid varblasi! Kas anname varblastele leivaraasukesi? Kas jah?“

Poiss silmitses hetkeks linde, kes karglesid sirelipöõsa okstel, pööris aga siis jälle kohe oma pilgud fjordi valgesse kaugusse.

„Ema, Liisa ütleb, et isa ja onu Arvo pannakse vanglasse, kui nad tagasi tulevad!“

Laps peitis oma näo ema õla vastu ja ta pehme, alles lihasteta keha vajus tikitud kleidikeses kokku.

„Mida kõneleb seal ema kullake? Mis ütles Liisa?“

Poiss nuuksus hetke ja purskas siis nutma. Oli võimata teda avatleda oma sõnade kordamisele.

„Ema ja vanaema vaatasid jälle kaua üksteisele otsa.

Lapsed kannatavad, nad on süütud, aga nad kannatavad. Olgu selle südametunnistusega kuidas tahes, kuid see valu — kes on selle eest vastutav?

Mõni näev pärast meeste ärasõitu oli Tuuna vana peremees püsinud rahulikuna, millegi järele pärimata. Siis hakkas ta talli ja teenijate-toa vahel seisma ja jääle vahtima. Nii Riikka kui Alma panid seda tähele ja jälgisid teda ära oodates, mida ta küll ette peaks võtma. Tööpoolest oli ta pilk neilt juba korduvalt küsinud, millal Someri peremees tagasi tuleb, kuid need küsimised ei olnud saanud kuuldavaiks, sest Tuuna rahvas oli niigi juba sõnaaher, ning vana kirikuisa hoidus veel erilisel inimese keele väärtarvitamise eest. Pärast toda veebruariööd kõneldi Tuunal veelgi vähem kui varem. Vanema tütre nägu kivines ikka rohkem, pea pehmendas mingi lootus paiset ta südames, pea kõvenes see jällegi ahastuse tagajärjel. Väliselt valmistas ta ette sõitu linna, et kohata Eino-Ilmarit ja Ollit, ja põhjendas oma reisi sellega, et poiste söögi-tagavarad hakkavad jõudma lõpule. Alma valmistus pulmadele, külastas Helmineni Jennyt, õmblejannat, ja ootas oma peigmeest. Kuna ta hästi teadis, kui väga Riikka oli selle abielu vastu, hoidus ta temaga kõnelemast oma kavatsuste üle. Pulm pidi igatahes olema väike, ainult kõige lähemad sugulased ja taluelanikud pidid sellest võtma osa. Nii läksid siis mõlemad õed ise-oma mõtetega kumbki iseoma rada, lootes sellele, et tuleb mingi ootamatu abi ja vabastab nad juhtunu üle seletuseandmisest. Ehk tulevad Toivo ja Arvo Mäkimatka siiski jälle tagasi. Võib olla,

et nad ei pääse üle piiri, see olla väga raske. Ning kui vana kirikuisa ühe hetke oli vaadanud välja fjordile, tuli ta toetudes kepile raskel sammul jälle tagasi tallu, ning tihedad, hallid kulumukarvad varjasid ta silmi, mis heastidamlikult, hallilt ja alati selgelt vaatasid maailma. Ta oli juba üheksakümnetes aastates, kuid tänu Jumalale, ikka alles vaimliselt täiesti värske. Tütred hingasid kergendatult, kui nad nägid teda oma tupp minevat, ilma et ta neile oleks asetanud mingi küsimuse.

(Järgneb.)

Male.

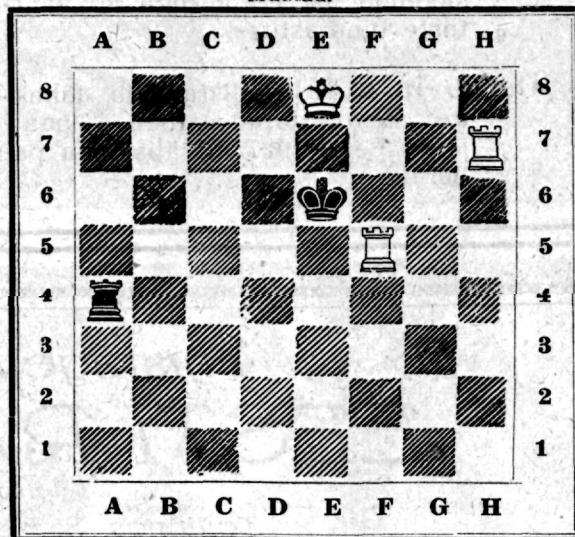
Toimetaja A. Burmeister.

Lõpumäng.

Kokku seadnud araablane Stamma.

„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: K e8, V f5 ja h7.

Mustad: K e6, V a4.

Valged algavad ja võidavad.

Lahendusi palutakse saata: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister.

Dr. R. Grossi ülesande nr. 69 lahendus.

1. V g5—e5, K f6: e5,
2. L b8—b2 annab matt.
1. (V g5—e5), V d6: e5,
2. L b8—d8 annab matt.
1. (V g5—e5), La7: b8,
2. R c5—d7 annab matt.

Õiged lahendused saatsid:

B. Kärner, stud. techn. V. Tepaks ja E. Karp (Tallinnast), veltv. J. Mürk (Tapalt), stud. jur. Jaan Voitka (Tartust), J. Ungerson (Elvast), H. Ilus (Võrust).

Kirjavastused.

P. V. (Paldiskis). Teie lahendus ülesande nr. 68 kohta ei vii sihile, sest peale 1. Rh4—f3, Kh5—g6, 2. Rh6—f7 mustad on suitsus. — N. T. (Lähtsus). 1. Kg7—f6 on ebaõige, sest mustad vastavad V d5—d6+.

EESTI KOMMERTS PANK

Peapank: Tallinn, Suur Karja 7

Osakonnad: Tartu, Viljandi, Pärnu, Valga Petseri, Narva ja Haapsalu

Peapangal oma telefoni keskjaam väljakutsega „Kommertspank“.
Peale selle otseühendus panga juhatusega telef. 9-83, 1-57, 22-09.

Telegraafiaadress „Kompa“.

SISSEMAKSTUD PÕHIKAPITALI KR. 1.400.000.—

Võtab raha hoiule

Annab laenusid vekslite, obligatsioonide ja mitmesuguste väärtuste kindlustusel.

Ostab ja müüb välisraha ja -tshekke, Eesti Hüpoteehipanga pantlehti, Eesti 1927. a. välislaenu pabereid.

Saadab raha teistesse linnadesse kodu- ja välismaal.

Toimetab kõiksugu pangaoperatsioone.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades, alevites ja lähtsamates välismaa linnades.

Kiire pangatalitus.

PANGA JUHATUS.

Ühistegeeline Keskpank

EESTI RAHVAPANK

Asutatud 1920.

Tallinnas, S. Karja tn. 19, oma majas.

Kõnetraadid 2-02, 24-13, ja 28-28.

Võtab hoiusummasid tähtajalisele ja jooksvale arvele ja maksab ajakohaseid hoiuprotsente.

Võtab liikmeks kõiki ühistegeelisi asutusi, kogukondlikke omavalitsusi ja riiklikke iseseisvaid ettevõtteid ja annab nendele laene.

Korraldab riiklikkude laenude andmist asunikkuudele ja kalameestele.

Toimetab rahasaatmist ja sissenõudmist kõikides Eesti linnades ja alevites korrespondentide-ühispankade kaudu.

Eesti Rahvapanga liikmeks oli 1. jaanuaril 1929. a. 257 ühistegeelise asutust ja kogukonna omavalitsust.

Arveteseis 1. jaanuaril 1929. a. Kr. 4.998.323.10
Juhatus.